

Załącznik nr 3

do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego

AUTOREFERAT

**przedstawiający opis kariery zawodowej, dorobku
oraz osiągnięć w pracy naukowo-badawczej**

dr Katarzyna Owsiak

Kraków 2023

Spis treści

1. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.....	3
2. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.....	4
3. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).....	5
3.1. Główne osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse.....	5
3.1.1. Tytuł osiągnięcia naukowego.....	5
3.1.2. Uzasadnienie podjęcia tematu badawczego.....	5
3.1.3. Cele i hipotezy badawcze.....	8
3.1.4. Metody badawcze.....	9
3.1.5. Omówienie struktury monografii.....	10
3.1.6. Wyniki badań.....	14
3.1.7. Wkład w dyscyplinę ekonomia i finanse.....	23
3.2. Pozostałe osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład autora w rozwój dyscyplinę ekonomia i finanse.....	25
3.2.1. Syntetyczna charakterystyka dorobku.....	25
3.2.2. Obszary prowadzonych badań.....	26
4. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.....	44
4.1. Staże naukowe i współpraca z innymi ośrodkami.....	44
4.2. Inna aktywność naukowa.....	46
4.3. Udział w konferencjach naukowych.....	47
4.4. Projekty naukowo-badawcze.....	48
5. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.....	49
5.1. Działalność w obszarze kształcenia i dydaktyki.....	49
5.2. Działalność organizacyjna.....	52
5.3. Popularyzacja nauki i współpraca z otoczeniem gospodarczym.....	57
6. Nagrody i odznaczenia.....	59
7. Plany naukowo-badawcze.....	60
Literatura.....	62
Spis tabel.....	63

1. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

- 08.2008** **Certificado de Español Nivel A1, Curso académico 2007-2008**
Instituto Cervantes, Cracovia
 Certyfikat potwierdzający znajomość języka hiszpańskiego na poziomie A1
- 10.2005** **Dyplom doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia**
 Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
 Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
- Tytuł rozprawy:
Dług samorządu terytorialnego a bezpieczeństwo finansów publicznych
- Promotor: prof. dr hab. Jan Głuchowski
 Recenzenci: prof. dr hab. Krystyna Znaniecka
 prof. dr hab. Ryszard Wierzbą
- 09.2002** **Dyplom Ukończenia Studium Doskonalenia Pedagogicznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie**
 Studium doskonalenia dydaktyki ekonomicznej
- 10.2000** **Świadectwo ukończenia kursu: Zarządzanie finansami jako element zintegrowanego zarządzania gminą**
 Program Partnerstwo dla Samorządu Terytorialnego LGPP
 Program finansowany przez USAID, Warszawa
- 05.1997** **Degree Certificate Master of Social Science with a major in Business Administration**
 University of Stockholm, School of Business, Master Programme in Finance and Banking
- 04.1997** **Dyplom Magistra Ekonomii**
 Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Wydział Ekonomii, Kierunek Finanse i Bankowość
- 03.1997** **Certificate of Attendance**
The Study Visit to Britain on Finance Management
 The Local Government Assistance Programme sponsored by The British Know How Fund, Warsaw
- 07.1995** **Dyplom ukończenia kursu języka angielskiego**
 GEOS English Academy, Brighton&Hove, Brighton, United Kingdom
 Semi-intensive English course at early intermediate level

2. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

01.11.2005 – nadal	Adiunkt Katedra Finansów Publicznych ¹ Instytut Finansów ² Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa ³ Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie ⁴
01.10.1997 – 31.10.2005	Asystent Katedra Finansów Wydział Finansów ⁵ Akademia Ekonomiczna w Krakowie

¹ W latach 2005-2011 Katedra Finansów. Na skutek zmian organizacyjnych w 2011 roku powstała Katedra Finansów Samorządowych. Zmiana nazwy katedry nastąpiła w roku akademickim 2019/2020 i obecnie jest to Katedra Finansów Publicznych.

² Instytut Finansów istnieje od 1 października 2019 roku w ramach Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa.

³ Kolegium powstało 1 października 2019 roku w wyniku przekształceń strukturalnych i organizacyjnych w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Wcześniej właściwą jednostką organizacyjną był Wydział Finansów i Prawa, który istniał od 1 października 2016 roku.

⁴ Od roku akademickiego 2007/2008 Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Sejm Rzeczypospolitej na mocy ustawy z dnia 6 lipca 2007 r. uchwalił ustawę nadającą Akademii Ekonomicznej w Krakowie nową nazwę: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

⁵ Wcześniej Wydział Ekonomii. Wydział Finansów powstał od roku akademickiego 2002/2003 i funkcjonował pod tą nazwą do 30 września 2016 roku.

3. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

3.1. Główne osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse

3.1.1. Tytuł osiągnięcia naukowego

Dług w polityce finansowej gmin

Opis bibliograficzny osiągnięcia naukowego:

K. Owsiak, *Dług w polityce finansowej gmin*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2023, ss. 412, ISBN 978-83-208-2482-7

Recenzenci wydawniczy:

Dr hab. Marek Dylewski, prof. WSB

Prof. dr hab. Krystyna Piotrowska-Marczak

3.1.2. Uzasadnienie podjęcia tematu badawczego

Samorząd terytorialny stanowi ważny element systemu demokratycznego, dlatego jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych. W przypadku Polski, w której samorząd terytorialny funkcjonuje stosunkowo krótko, zainteresowanie to jest tym bardziej zrozumiałe, gdyż wraz z jego odrodzeniem pojawiło się wiele problemów zarówno teoretycznych, jak i praktycznych. Jedną z fundamentalnych kwestii jest poszukiwanie optymalnego miejsca samorządu w systemie władz publicznych, czyli określenie zakresu kompetencji i zadań jednostek samorządu terytorialnego w relacji do kompetencji i zadań władz centralnych. Kwestia ta implikuje źródła finansowania działalności władz publicznych, czyli zasady podziału dochodów między różne szczeble władz, przy czym zasadniczy przedmiot dyskusji, analiz i sporów dotyczy zasad podziału dochodów publicznych między władze centralne a władze lokalne (samorządowe). W ujęciu najbardziej ogólnym zakres przejmowanych dochodów publicznych w danym kraju, i w danym okresie, uzależniony jest od preferowanej przez państwo (społeczeństwo) doktryny. Ilościowym tego wyrazem jest skala redystrybucji dochodu narodowego (PKB) w związku z przyjętą przez państwo odpowiedzialnością za dostarczanie obywatelom dóbr publicznych i dóbr społecznych. W ramach wdrażanej doktryny różny może być podział obowiązków i zadań między władze centralne a władze lokalne (samorządowe). Kwestie te są przedmiotem uregulowań ustawowych, jednakże praktyka dowodzi, że wobec złożoności materii, precyzyjne określenie podziału zadań jak i odpowiedzialności za ich realizację przez władze centralne i władze

samorządowe napotyka trudności. W tym obszarze zauważalnych jest wiele kontrowersji i nieustających sporów między władzami centralnymi a władzami samorządowymi.

Z punktu widzenia podjętego zadania badawczego interesujące są spory między władzami centralnymi a władzami samorządowymi o środki finansowe. W ocenach władz samorządowych, formułowanych przy różnych okazjach, na różnych forach, w pracach komisji rządowo-samorządowej, na konferencjach i w publikacjach naukowych podnoszona jest kwestia permanentnego niedofinansowania jednostek samorządu terytorialnego, przerzucania zadań i odpowiedzialności za ich realizację na władze samorządowe bez adekwatnych źródeł dochodów. Krytyka władz samorządowych w stosunku do władz centralnych jest szczególnie ostra w nadzwyczajnych sytuacjach, takich jak kryzysy ekonomiczne, zmiany systemowe (np. podatkowe) naruszające źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego (zagadnieniom tym poświęciłam część niniejszej monografii oraz szereg publikacji omówionych w dalszej części Autoreferatu).

Wielkość dochodów publicznych jest zawsze ograniczona przez możliwości gospodarki, wytworzony dochód narodowy (PKB). Dodatkowo, ograniczenie te mogą wynikać z doktryny społeczno-gospodarczej, która zakłada określony zakres działalności redystrybucyjnej państwa w celu realizacji określonych funkcji i zadań publicznych. Potwierdzają to występujące różnice pomiędzy krajami pod względem poziomu konsumpcji publicznej i dostarczanych dóbr społecznych.

Elementem doktryny społeczno-gospodarczej jest także podejście władz do zasady równowagi finansów publicznych (budżetowej). W konserwatywnym podejściu, zakładającym zrównoważony budżet, potrzeby finansowe (dochodowe) państwa wyznaczają poziom wydatków publicznych. Ingerencja państwa w dochód narodowy, a ściślej w dochody podmiotów systemu ekonomicznego, zwłaszcza przedsiębiorstw, nie jest neutralna i może wywoływać negatywne skutki dla ich aktywności, zwłaszcza inwestycyjnej. Zwiększenie poziomu fiskalizmu, czyli przejmowanie większej części dochodu narodowego może wiązać się z ryzykiem ekonomicznym i politycznym. Podobna ryzykowana sytuacja może pojawić się wówczas, gdyż państwo zmuszone jest do ograniczenia wydatków wobec zmniejszonych – z różnych przyczyn – dochodów. Dylematy wobec których staje państwo, polegające na tym czy podnosić podatki aby sfinansować konieczne wydatki, czy ciąć wydatki przy niższych niż zakładano dochodach jest tym trudniejsze, że dorobek teorii ekonomii, zalecenia różnych szkół ekonomicznych, doktryny ekonomiczne są niestety krańcowo różne (zagadnienia te rozważam szerzej w monografii). W tym kontekście pojawia się możliwość finansowania wydatków nie znajdujących pokrycia w dochodach zaciągany długiem. Pożyczki jako forma zwrotnego

zasilania finansowego państwa (budżetu), w tym jednostek samorządu terytorialnego może stanowić alternatywne źródło w stosunku do dochodów z danin publicznych. Możliwość finansowania części wydatków poprzez zaciąganie pożyczek może mieć różne przyczyny i może wywoływać też różne skutki. Sięganie do zwrotnych źródeł finansowania może być wymuszone sytuacją ekonomiczną, polityczną, może też być wyrazem świadomej polityki finansowej znajdującej uzasadnienie w niektórych teoriach ekonomicznych i wyprowadzanych z nich doktryn. Niezależnie jednak od przyczyn, empirycznie potwierdzone dane w wielu krajach i w wielu okresach upoważniają do konstatacji, że dług publiczny stanowi strukturalną cechę finansów publicznych, przy czym jego wielkość (relacja do PKB) może być różna w zależności od kraju, jak też okresu. Analiza literatury przedmiotu prowadzi do stwierdzenia, że wśród wielu kontrowersji, sporów, sprzecznych zaleceń kwestia zaciągania długu zajmuje jedno z czołowych miejsc, zarówno w teorii, jak też praktyce (wyniki moich badań w tym zakresie przedstawiam dokładniej zarówno w monografii jak i w licznych artykułach).

Przyjmując zatem, że dług publiczny jest zjawiskiem o charakterze strukturalnym – z jednej strony, występujące kontrowersje i spory teoretyczne wokół długu – z drugiej strony, skłoniły mnie do podjęcia pogłębionych studiów literaturowych oraz badań empirycznych. Wysiłek badawczy został skierowany na dług zaciągany przez władze samorządowe. Po części wynika to z mojego wieloletniego zainteresowania instytucją samorządu terytorialnego i jego finansowaniem, a po części ze specyfiki długu samorządowego (lokalnego). Istotnym motywem podjęcia badań nad długiem lokalnym jest fakt, że w dorobku teorii ekonomicznej, charakterystyczne jest podejście do długu jako jednorodnej kategorii, zagregowanej wielkości. Tymczasem o ile w sensie ekonomicznym kategoria długu jest jednorodna, gdyż oznacza zaciąganie oprocentowanej pożyczki zwrotnej, która obciąża podatników w przyszłości, o tyle w sensie podmiotowym możliwości zaciągania długu i jego spłata są istotnie różne. Innymi słowy jednorodna treść ekonomiczna długu nie oznacza jednakowych możliwości posługiwania się długiem. Dług publiczny w ujęciu najszerszym obejmuje dług władz centralnych i dług władz samorządowych. Analiza długu publicznego w ujęciu podmiotowym wyraźnie wskazuje na istotne różnice w podejściu i możliwościach władz centralnych (rządu) w stosunku do długu. Dysproporcje te wynikają m.in. stąd, że władze centralne odpowiadają za bezpieczeństwo finansowe kraju (państwa), w tym za poziom długu, koszty jego obsługi i wreszcie wypłacalność. Konstytuująca pozycja i rola władz centralnych w stosunku do władz samorządowych inkorporuje także zagadnienia związane z wykorzystywaniem długu w ich działalności. Polega to zwłaszcza na określeniu warunków zaciągania długu przez władze samorządowe, w tym granic zadłużania się. Pomiędzy długiem władz centralnych (rządowym),

a długiem samorządowym występuje zasadnicza różnica, gdyż dług rządowy zaciągany jest przez podmiot jednorodny, zaś dług samorządowy przez znaczną liczbę jednostek (gminy, powiaty, województw). Oznacza to, że w ramach ustalonych przez władze centralne ram i zasad zaciągania długu przez władze samorządowe powstaje pewien obszar swobody w wykorzystaniu długu w polityce finansowej tych jednostek, a ściślej wykorzystywania długu dla celów rozwojowych. Te zróżnicowane możliwości posługiwania się długiem przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce stanowiły podstawowy motyw podjęcia badań. Badania te miały ustalić w jakim stopniu jednostki samorządowe sięgają do pieniądza zwrotnego, gdyż hipotetycznie rzecz biorąc część z nich może unikać zadłużenia, kierując się zasadą równowagi budżetowej, a z kolei inna część może wykorzystywać dług w sposób umiarkowany, i wreszcie jeszcze inna część może zaciągać dług ze znacznym poziomem ryzyka skutkującego utraceniem zdolności do obsługi długu. Sytuacja taka zagraża ciągłości w zakresie dostarczania mieszkańcom gminy ustawowo określonych dóbr publicznych i społecznych. Możliwości zaciągania długu przez poszczególne jednostki samorządowe uzależnione są od ich siły ekonomicznej. W badaniach moich chodziło o ustalenie, w jakim stopniu uda się uchwycić sprzężenie zwrotne pomiędzy polityką finansową gmin a zmianą siły ekonomicznej (dochodowej), i uczynienia z zaciąganego długu dźwigni rozwoju społecznego. Należy podkreślić, że ten obszar badań nad gminami w naszym kraju wykazuje wiele niedostatków. Monografia ma – w nadziei autorki – wypełnić tę lukę i inspirować do dalszych badań.

3.1.3. Cele i hipotezy badawcze

Podstawowym celem monografii jest określenie charakterystycznych cech w polityce finansowej gmin w stosunku do długu w Polsce w latach 2010-2020. Za cezurę czasową przyjęto wejście w życie w roku 2010 istotnie zmienionej ustawy o finansach publicznych, i rok 2020 ze względu na dostępne dane empiryczne w momencie podejmowania badań.

Realizacja celu podstawowego została skonkretyzowana w sześciu celach szczegółowych, takich jak:

- krytyczna analiza literatury przedmiotu, krajowej i zagranicznej w celu uchwycenia głównych kierunków ewolucji w podejściu różnych teorii do długu publicznego, w tym do długu samorządowego (lokalnego);
- zidentyfikowanie głównych trendów w zakresie zadłużenia się gmin w Polsce w latach 2010-2020;
- ustalenie, przy pomocy modeli ekonometrycznych, zależności pomiędzy długiem a poziomem rozwoju wybranych elementów infrastruktury, czyli sieci wodociągowej i

kanalizacyjnej. W badanym okresie w dziedzinach tych zauważalny jest postęp, chociaż nierównomierny⁶. Stąd też interesujące jest zbadanie jaką rolę w tych zmianach odgrywał dług;

- uchwycenie ewentualnej zależności między długiem gmin a dochodami własnymi gmin, przy czym przez dochody własne rozumie się dochody własne określone w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego⁷.
- ocenę skutków konserwatywnej polityki finansowej gmin, czyli polityki, w której część gmin charakteryzuje względnie trwała awersja do zaciągania długu (ryzyka);
- przybliżenie i wskazanie zjawiska pokusy nadużycia (*moral hazard*), zmuszającego władze centralne do podjęcia działań ratunkowych, co wiąże się koniecznością sięgnięcia do środków budżetu państwa.

W związku z tak sformułowanymi szczegółowymi celami monografii postawione zostały następujące hipotezy:

Hipoteza 1 (H1): *wobec ograniczeń budżetowych zaciąganie długu może stanowić wymuszone lub świadomie wykorzystywane źródło finansowania rozwoju (infrastruktury), co warunkuje postęp w wielu dziedzinach życia mieszkańców.*

Hipoteza 2 (H2): *polityka finansowa gmin polegająca na zaciąganiu długu może zwiększać w przyszłości potencjał dochodowy gmin.*

Hipoteza 3 (H3): *w polityce finansowej możliwe jest konserwatywne podejście do długu, wyrażające się awersją do zaciągania pożyczek (awersją do ryzyka).*

Hipoteza 4 (H4): *zaciąganie długu może wiązać się z pokusą nadużycia, co może zmusić władze centralne (rząd) do interwencji i działalności ratunkowej.*

Hipoteza 5 (H5): *racjonalne zaciąganie (wykorzystanie) długu może ograniczać zjawisko przerzucania kosztów długu na kolejne pokolenia.*

3.1.4. Metody badawcze

W związku ze sformułowanymi celami monografii oraz postawionymi hipotezami zastosowano następujące metody badawcze:

⁶ Długość sieci wodociągowej w Polsce wynosiła w 2010 r. 272 888,0 km, a w 2020 roku 313 409,6 km, zaś procent ludności korzystającej z sieci wodociągowej zwiększył się z 87,4% w 2010 roku do 92,2% w 2020 roku. Natomiast długość sieci kanalizacyjnej w Polsce wynosiła w 2010 r. 107 509,1 km, a w 2020 roku 169 629,7 km, a procent ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej zwiększył się z 62% w 2010 roku do 71,5% w 2020 roku. Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

⁷ Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz.U. 2003 Nr 203 poz. 1966; Dz. U. z 2022 r. poz. 2267).

- pogłębione i krytyczne studia literaturowe poświęcone kategorii długu publicznego ze szczególnym uwzględnieniem kategorii długu samorządowego (lokalnego);
- analiza empiryczna danych (cech) dla gmin w latach 2010–2020;
- grupowanie metodą k-średnich stopnia skupienia gmin w Polsce w latach 2010–2020 według wskaźnika zadłużenia ogółem do dochodów ogółem;
- metoda panelowa przy wykorzystaniu modeli ekonometrycznych do weryfikacji zależności między długiem a miarami rozwoju wybranych elementów infrastruktury;
- metoda panelowa przy wykorzystaniu modeli ekonometrycznych do weryfikacji zależności między zmianami długu a zmianami dochodów własnych (ogółem i z wyróżnieniem wpływów z podatku od nieruchomości, podatku dochodowego od osób fizycznych, podatku dochodowego od osób prawnych) przy uwzględnieniu opóźnień czasowych;
- metoda analizy przypadków gmin o konserwatywnym podejściu do zaciągania długu;
- funkcja trendu liniowego przy ocenie jakości planowania budżetowego w gminach o konserwatywnym podejściu;
- metoda analizy przypadków gmin wymagających działalności ratunkowej rządu (budżetu państwa);
- ankietowanie gmin mające na celu uzyskanie oceny systemu pożyczek udzielanych z budżetu państwa przez pożyczkobiorców (gminy).

3.1.5. Omówienie struktury monografii

Monografia składa się z wstępu, sześciu rozdziałów oraz podsumowania. Pracę otwiera *Wstęp*, w którym określiłam przesłanki podjęcia tematu, sformułowałam cel główny i cele szczegółowe oraz postawiłam hipotezy badawcze. W końcowej części omówiłam strukturę monografii.

Monografia ma charakter teoretyczno-empiryczny. Dwa pierwsze rozdziały pracy stanowią jej część teoretyczną, natomiast kolejne cztery empiryczną (rozdziały 3-6). W części teoretycznej pracy uchwyciłam najważniejsze cechy długu publicznego i - konsekwentnie - długu samorządowego. Prowadziłam pogłębione studia literaturowe z punktu widzenia rozwoju myśli ekonomicznej, jak też odniosłam się do zmieniającego się otoczenia gospodarczo-społecznego wpływającego na decyzje o zaciąganiu długu. Natomiast w części empirycznej monografii zaprezentowałam wyniki badań własnych uwzględniające szerokie spektrum problematyki zadłużania się gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich w Polsce. Taki układ pracy koresponduje z celem głównym, złożonymi celami szczegółowymi, przyjętymi hipotezami oraz zastosowanymi metodami badawczymi.

Rozdział pierwszy pt. *Dług publiczny jako kategoria ekonomiczna*, ma charakter wprowadzający. W rozdziale tym przyjąłam, że dług publiczny należy traktować jako kategorię ekonomiczną i społeczną, niezależnie od tego, czy dług jest zaciągany przez władze centralne czy samorządowe kategoria ta ma identyczną treść. Rozważania rozpocząłam od przybliżenia pojęcia długu publicznego, a następnie na podstawie przeglądu wybranych szkół ekonomicznych określiłam, że dług publiczny nie jest kategorią autonomiczną, wiąże się ściśle z różnymi teoriami (szkołami ekonomicznymi), a w ujęciu praktycznym z realizowaną doktryną. Usystematyzowałam też pojęcia dług samorządowy i dług lokalny określając zachodzące pomiędzy nimi relacje znaczeniowe, co było istotne dla dalszych rozważań w monografii. Przeprowadzona analiza stała się podstawą oceny długu publicznego przy uwzględnieniu różnych kryteriów, w tym jego znaczenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego, obciążenie długiem przyszłych pokoleń, a także w kontekście dalszych rozważań przy uwzględnieniu zmieniającego się otoczenia, np. kryzysu finansowego i epidemicznego. Wyrazem tego jest odniesienie się do problematyki stabilności systemu finansów publicznych oraz reguł fiskalnych. Rozdział zamyka przegląd wybranych zagranicznych i polskich kierunków badań nad długiem publicznym.

W rozdziale drugim zatytułowanym: *Teoretyczne aspekty długu samorządowego*, uwypukliłam istotę długu samorządowego jako części długu publicznego. Mając na uwadze specyfikę działalności jednostek samorządu terytorialnego odniosłam się do problematyki podziału zadań pomiędzy państwo a samorząd (decentralizacja). Zagadnienie to było też podstawą do wyeksponowania roli długu lokalnego w procesie dostarczania przez władze samorządowe lokalnych dóbr publicznych. Rozważania te zostały w pewnym zakresie osadzone w teorii federalizmu fiskalnego i teorii administracji. W następnej kolejności uporządkowałam i pogłębiłam przyczyny powstawania długu lokalnego proponując autorską ich klasyfikację. W ostatniej części rozdziału dokonałam charakterystyki rodzajów ryzyka, które wiążą się z aktywnością pożyczkową władz samorządowych. W celu jego ograniczania wskazałam na znaczenie zarządzania długiem lokalnym, określając potrzebę tworzenia strategii zarządzania długiem. Rozdział zamyka przegląd najważniejszych poglądów (kontrowersji) na temat długu lokalnego.

Część empiryczną monografii otwiera rozdział trzeci, pt. *Zadłużenie gmin w Polsce w latach 2010-2020*. W związku ze zmianą ustroju społeczno-gospodarczego w Polsce po II wojnie światowej instytucja długu samorządowego zniknęła z systemu finansowego, jednak w okresie międzywojennym dług samorządowy był zjawiskiem dość powszechnym. Stąd też uznałam za ciekawe przedstawić występujące wówczas doświadczenia. Chodziło nie tylko o

przedstawienie historii tej ważnej instytucji, lecz także o poważne wskazanie znacznej skali zadłużenia miast i gmin, jak też zwrócenie uwagi na sposoby oddłużania tych jednostek. Przybliżenie doświadczeń w posługiwaniu się długiem na szczeblu lokalnych przed wojną może być interesujące przy kształtowaniu polityki finansowej miast i gmin w zbliżonych warunkach ustrojowych. W dalszej części tego rozdziału scharakteryzowałam status ustrojowy, prawny i finansowy samorządu terytorialnego w Polsce. Podejście takie pozwoliło przejść do analizy danych empirycznych w celu uchwycenia głównych trendów w zadłużaniu się gmin. Punktem wyjścia była analiza skali zjawiska, występujących tendencji, w zakresie kształtowania się długu gmin w Polsce w latach 2010–2020 na tle państwowego długu publicznego. Ustaliłam pozycję długu gmin w całym zadłużeniu władz publicznych w badanym okresie. Zadłużenie gmin zbadalam ze względu na ich rodzaj, czyli zadłużenie gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich oraz miast na prawach powiatu. Za podstawowe kryterium oceny ewolucji i stanu zadłużenia gmin w Polsce w badanym okresie 2010–2020 przyjąłam relację (wskaźnik) zadłużenie ogółem do dochodów ogółem. Wskaźnik ten informuje o skali obciążeń dochodów długiem oraz odsetkami. Jest to powszechnie używane narzędzie oceny stanu finansów gminy i przewidywanych zmian. Według tego wskaźnika dokonałam segmentacji gmin w wybranych latach okresu 2010–2020, co pozwoliło zidentyfikować istotne tendencje, które wystąpiły w zadłużeniu wszystkich badanych gmin. Ze względu na jedenastoletni okres analizy, jak też z uwagi na dużą liczbę gmin (2402) naturalnym zjawiskiem są zmiany w poziomie wskaźnika zadłużenia. Dlatego też następnym etapem w postępowaniu analitycznym było uwzględnienie zarówno poziomu wskaźnika, jak i jego zmienności. W tym celu zastosowałam technikę grupowania taksonomiczną metodą k-średnich (k-means). Analiza wykonana została w programie Statistica. W wyniku tego postępowania ze zbioru wszystkich gmin zostały wyodrębnione cztery grupy o różnym poziomie wskaźnika zadłużenia ogółem do dochodów ogółem i różnym wskaźniku zmienności. Badanie to przeprowadziłam najpierw dla gmin całego kraju, a następnie na mniejszym zbiorze, czyli na wszystkich gminach województwa małopolskiego w analogicznym okresie. Wyniki tego badania pozwoliły też skategoryzować gminy ze względu na poziom wskaźnika, jego zmienność i rodzaj gminy, w odniesieniu tak do gmin całego kraju, jak też gmin województwa małopolskiego.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym *Efekty zaciągania długu przez gminy*, najpierw podjęłam próbę uchwycenia zależności między zadłużeniem gminy a rozwojem infrastruktury – warunkującej ogólny rozwój gminy, poprawiającej warunki życia mieszkańców, warunki prowadzenia działalności gospodarczej przy zastosowaniu metody panelowej i z wykorzystaniem modeli ekonometrycznych. Ze zbioru skategoryzowanych według rodzaju

wszystkich gmin kraju wylosowanych zostało 30 gmin miejskich, 30 wiejskich, 30 miejsko-wiejskich. W celu porównania wyników badania uzyskanych metodą panelową dla całego kraju tą samą metodą przeprowadziłam również badanie wszystkich 179 gmin województwa małopolskiego, z wyjątkiem trzech miast na prawach powiatu (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów). Następnie zbadalam, czy zaciąganie długu przez gminy może w przyszłości zwiększać ich potencjał dochodowy. Chodzi o ewentualny wzrost dochodów własnych na skutek poprawy stanu infrastruktury i ogólnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej, co może przełożyć się na wzrost dochodów z tytułu udziału gminy w podatkach dochodowych (PIT, CIT), podatku od nieruchomości, innych podatków i opłat podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. W celu konfrontacji uzyskanych wyników badań nad zależnością między długiem i innymi zmiennymi a dochodami własnymi w dalszym badaniu dokonałam dezagregacji dochodów własnych gmin według trzech podstawowych rodzajów: dochody z tytułu podatku od nieruchomości *per capita*, dochody z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych *per capita*, dochody z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych *per capita*. Rozdział zamyka synteza uzyskanych wyników oraz ich odniesienie do innych badań polskich autorów.

W rozdziale piątym, pt. *Gminy o konserwatywnej polityce finansowej wobec długu*, zanalizowałam 12 gmin, które na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych nie wykazywały żadnych zobowiązań na koniec poszczególnych lat okresu 2010-2020. W pierwszej kolejności scharakteryzowałam cały zbiór gmin o konserwatywnej polityce finansowej, z różnych punktów widzenia, celem uchwycenia pewnych cech wspólnych, przy uwzględnieniu naturalnych różnic występujących między gminami. Analizie poddałam saldo budżetowe, skumulowane nadwyżki budżetowe, wskaźniki finansowe i wskaźniki użytkowe. Następnie metodą analizy przypadku zbadalam poszczególne gminy w celu identyfikacji cech prowadzonej przez nie polityki finansowej o konserwatywnym nastawieniu do dług. Analiza ta została poprzedzona badaniem kształtowania się dochodów, wydatków, salda budżetowego, jak też porównaniu tych wielkości w układzie: uchwała – uchwała po zmianach – wykonanie budżetu (analiza jakości planowania). Podczas oceny jakości planowania budżetowego przeprowadziłam analizę trendów dochodów, wydatków i salda budżetowego przy zastosowaniu funkcji trendu liniowego i obliczeniu jej parametrów. Parametry funkcji oszacowałam dla każdej z 12 gmin, a uzyskane wyniki zinterpretowałam w kontekście całościowej analizy sytuacji konkretnej gminy. Rozdział ten zamyka próba syntetycznego spojrzenia na gminy prowadzące konserwatywną politykę finansową.

Ostatni, szósty rozdział pracy, pt. *Budżet państwa jako pożyczkodawca ostatniej instancji – ujęcie empiryczne*, poświęciłam analizie pożyczek udzielanych z budżetu państwa tym jednostkom samorządu terytorialnego, których płynność finansowa była zagrożona, co w konsekwencji oznaczało lub oznaczać mogło problemy z realizacją ustawowo przypisanych zadań. Badania poprzedziłam studiami literaturowymi na temat pożyczek (w tym pożyczek udzielanych pomiędzy podmiotami sektora finansów publicznych), i wskazałam na problem ich etyczności. Następnie odwołałam się do otoczenia prawnego regulującego zasady udzielania pożyczek z budżetu państwa, uwzględniając wymóg przyjęcia i realizacji programu naprawczego. Na początku badań przyjąłm szersze okno czasowe prowadzonych analiz (lata 2004-2020), co wynikało z faktu, że pożyczki były udzielane od 2004 roku. W pierwszym etapie badaniem objęłam wszystkie typy jednostek samorządu terytorialnego. Analiza dotyczyła określenia przyczyn złej kondycji finansowej, która doprowadziła do przygotowania programu naprawczego i skorzystania z pożyczki z budżetu państwa. Natomiast w drugim etapie zastosowałam analizę wskaźnikową w odniesieniu tylko do gmin, dostosowując okres badań do przyjętego w całej monografii, lata 2010-2020. Pod uwagę wzięłam udział zobowiązań ogółem w dochodach wykonanych w gminach oraz udział pożyczki z budżetu państwa w zobowiązaniach ogółem. Kolejnym krokiem badawczym było przeprowadzenie autorskiej ankiety oceniającej system pożyczek z budżetu państwa oraz świadomość sytuacji finansowej przed i po otrzymaniu takiej pożyczki (nazywanej ratunkową) przez włodarzy gmin. Rozdział kończy synteza wyników badania ankietowego.

Monografię zamyka *Podsumowanie*, w którym odniosłam się do zastosowanych metod badawczych umożliwiających zrealizowanie celu głównego, celów szczegółowych i hipotez badawczych. W tej części pracy sformułowałam najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych badań, wskazałam na ich ograniczenia metodyczne i odniosłam się do problematycznych obszarów funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. W końcowej części *Podsumowania* określiłam potencjalne kierunki dalszych badań nad długiem samorządowym przy zaakcentowaniu ich interdyscyplinarnego charakteru.

3.1.6. Wyniki badań

Przedstawione w monografii rozważania teoretyczne, przestudiowana literatura przedmiotu, krytyczne odniesienie się do różnych poglądów ekonomistów (szkół), analiza aktów prawnych i wreszcie analiza danych empirycznych pozwoliły zrealizować wyznaczony cel, którym była ocena roli długu publicznego polityce finansowej gmin. Rozważania teoretyczne prowadzone w monografii poświęcone kategorii długu publicznego potwierdziły

potrzebę zróżnicowanego podejścia do długu ze względu na podmiot zaciągający dług. Chociaż dług zaciągany przez władze centralne oraz władze samorządowe ma – co zrozumiałe – cechy wspólne ze względu treść ekonomiczną, to z badań wynika konieczność odmiennego podejścia do długu samorządowego. Z cech wspólnych dla długu rządowego i długu samorządowego trzeba wskazać konsekwencje zaciągania długu polegające na wiązaniu przyszłych dochodów, ograniczając możliwości przeznaczania ich na inne cele (zadania). Zaciąganie długu oznacza przerzucanie kosztów (skutków) długu na przyszłe pokolenia, co dotyczy tak długu rządowego, jak i długu samorządowego. Sytuacja podmiotów (rząd, samorządy), które zaciągają dług, jest różna. W uprzywilejowanej pozycji są władze centralne, co zostało dokładnie wyjaśnione w pogłębionych rozważaniach przedstawionych w początkowej części monografii. W przypadku długu rządowego możliwe jest ograniczenie ciężarów nakładanych na przyszłe pokolenia, gdyż rząd ma możliwości renegotjacji warunków spłaty długu, zabiegania o jego częściowe umorzenie, zwłaszcza gdy chodzi o zadłużenie zagraniczne (przypadek Polski, Grecji i wielu innych krajów). Możliwości takie są na pewno ograniczone w przypadku długu zaciąganego przez władze samorządowe. Nie wyklucza to hipotetycznego rozwiązania systemowego, stosowanego np. w II Rzeczypospolitej, w której długi jednostek samorządowych zostały w znacznej części umorzone, o czym pisałam w rozdziale trzecim monografii. Rozwiązania takiego nie przewiduje istniejący aktualnie w naszym kraju system finansowania jednostek samorządu terytorialnego⁸. Fakt ten wymusza na władzach samorządowych większą odpowiedzialność przy podejmowaniu decyzji o zaciągnięciu długu, niezależnie nawet od formalnych ograniczeń (reguł) narzuconych przez władze centralne.

Z przeprowadzonych przez mnie badań wynika, że zbiór gmin (2402) jest silnie zróżnicowany ze względu na rodzaj gminy (miejska, wiejska, miejsko-wiejska), potencjał ludnościowy, strukturę wieku, obszar, położenie geograficzne, zasoby naturalne, walory krajobrazowe, poziom rozwoju gospodarki. Pamiętając o tej zróżnicowanej pod wieloma względami pozycji gmin, można stwierdzić, że przeprowadzone badania panelowe potwierdziły pozytywną rolę długu w rozwoju gmin. Rola ta ma charakter zarówno bezpośredni, jak i pośredni. Jeżeli chodzi o rolę długu w rozwoju społeczno-gospodarczym

⁸ Na marginesie warto zauważyć, mechanizm oddłużania jednostek samorządowych jest jednak w Polsce stosowany, chociaż jego funkcjonowanie oparte jest na niejasnych przesłankach i kryteriach. Dotyczy to przede wszystkim pośredniego oddłużania jednostek samorządu terytorialnego szczebla ponadpodstawowego, które są organem założycielskim dla podmiotów leczniczych (szpitali). Obserwując długoletnią praktykę w tym obszarze zauważyć można zjawisko animizacji długu szpitali, czyli próby unikania odpowiedzialności za ten dług. W krytycznych sytuacjach rząd (budżet państwa) jest zmuszony podjąć działalność ratunkową. Długi szpitali są faktem niewygodnym politycznie dla kolejnych ekip rządzących i jest symptomem braku jasnej koncepcji modelu ochrony zdrowia w naszym kraju.

gmin, to zaciąganie długu w połączeniu z własnymi dochodami daje impuls rozwojowy do zwiększenia długości sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej, jak też zwiększenia odsetka ludności korzystającej z wody, a także odsetka ludności korzystającej z kanalizacji. Tym samym pozytywnie zweryfikowana została **hipoteza (H1)**, zgodnie z którą wobec ograniczeń budżetowych zaciąganie długu stanowiło źródło finansowania infrastruktury, a to z kolei oznaczało wzrost poziomu życia mieszkańców. Dług gmin był ważnym czynnikiem postępu w tych dziedzinach w badanym okresie, na co wskazywały dane empiryczne przytoczone w monografii.

W badaniach nad zależnością pomiędzy zaciąganiem długiem a rozwojem infrastruktury zaobserwowana została ważna prawidłowość, że w wydatkach inwestycyjnych na infrastrukturę, gminy w znacznym stopniu sięgały także do dochodów własnych. Jest to symptomem sprzężenia zwrotnego pomiędzy zaciąganiem długiem a wzrostem potencjału dochodowego gminy. Dotychczas akcentowano użytkowe efekty zaciąganych długów, takich jak rozbudowa sieci wodociągowej, sieci kanalizacyjnej, dróg gminnych, budowa szkół, obiektów użyteczności publicznej, ochrona środowiska itp. Z przeprowadzonych badań wynika, że nakłady finansowane długiem przynoszą ważny efekt pośredni. Dlatego za ważny wynik badań przedstawionych w monografii, a zarazem osiągnięcie naukowe, można uznać uchwycenie zależności między zaciąganiem długiem a wzrostem dochodów własnych gmin. Ustalono też, że w zależności tej pojawia się efekt opóźnień czasowych w perspektywie trzech lat. Interpretacja tej zależności jest następująca: rozwój infrastruktury tworzy warunki rozwijania działalności na szerszą skalę przez podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie gminy, jak też, co równie ważne, przyczynia się do przyciągania nowych przedsiębiorców (inwestorów) oraz tworzenia miejsc pracy. Skutkiem tego jest wzrost dochodów własnych, głównie w postaci wzrostu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz wzrostu udziału w podatku dochodowym od osób prawnych. W konsekwencji zwiększonej aktywności gospodarczej na terenie gminy rosną też dochody z tytułu podatku od nieruchomości. Na podstawie badań panelowych gmin z całego kraju oraz badań pełnego zbioru gmin województwa małopolskiego (z wyjątkiem trzech miast na prawach powiatu) zweryfikowana została pozytywnie **hipoteza (H2)**, która zakładała poszukiwanie, przy wykorzystaniu modeli ekonometrycznych, zależności między dochodami własnymi gminy (zmienna objaśniana) a zaciąganiem długiem (dominująca zmienna objaśniająca). Weryfikacja tej hipotezy z zastosowaniem opóźnień czasowych pozwoliła ustalić rozkład przyrostu dochodów własnych w kolejnych latach jako skutek zaciąganego długu. Udowodnienie takiej zależności jest jednym z najważniejszych ustaleń, jednak zależność ta musi być właściwie

interpretowana. Uproszczone podejście mogłoby sprowadzić rozważania na poznawcze manowce. Gminy zaciągają dług nie po to, aby zwiększać dochody własne, lecz dlatego, aby finansować ważne dla mieszkańców obiekty czy zadania. Jedną z przesłanek takiej decyzji może być *implicite* zwiększenie dochodów własnych, ale jest to efekt pośredni. Zwiększenie potencjału dochodowego gminy tworzy finansowe podstawy rozwoju, a ewentualne zaciąganie kolejnego długu posłuży do realizacji bardziej ambitnych zadań rozwojowych. Osiągnięcie pośredniego efektu dochodowego jako skutku zaciąganych długów jest zindywidualizowane, zależy od rodzaju inwestycji, ich trafności, stanu rozwoju gminy, stanu jej infrastruktury, położenia geograficznego, zasobów naturalnych itd. Nie można wykluczyć, co potwierdzają dane empiryczne, że błędne decyzje o zaciąganiu długu skutkujące przeinwestowaniem gminy (np. Recz, Rewal, Biały Bór) wywołują skutki przeciwne, powodując dodatkowe obciążenie dochodów własnych gminy.

Z danych empirycznych wynika, że pewna liczba gmin, a ściślej jej władze, wykazuje awersję do długu, a w konsekwencji także awersję do ryzyka związanego z zaciąganiem długu. Badania empiryczne prowadzone metodą analizy przypadku wykazały, że polityka ta przynosi różne skutki dla rozwoju gminy i sytuacji mieszkańców. W części badanych gmin obserwowany jest zastój. W wynikach badań zwraca uwagę fakt, że część gmin dysponuje zbyt słabym potencjałem dochodowym, aby mogły one uzyskać jakąkolwiek pożyczkę. W wynikach badań nad gminami prowadzącymi konserwatywną politykę finansową, wykluczającą dług, wyróżnić można trzy typy polityki finansowej gmin.

Pierwszy z nich polega na tym, że wobec ograniczonych dochodów własnych gminy poszukują alternatywnych w stosunku do długu źródeł finansowania rozwoju. Chodzi tutaj o niepodlegające zwrotowi środki unijne i pochodzące z innych źródeł o podobnym statusie, jak też nadzwyczajne środki z budżetu państwa i innych funduszy publicznych (dotacje). Ten rodzaj polityki finansowej gmin może sprzyjać rozwojowi gminy przy jednoczesnym unikaniu zadłużenia gminy.

Drugi rodzaj polityki finansowej prowadzonej przez gminy wykazujące awersję do długu to taki, w ramach którego przy znacznym potencjale dochodowym gminy przyjmują aktywną postawę w pozyskiwaniu środków niepodlegających zwrotowi. Przełożenie skutków takiej polityki na rozwój gminy jest wyraźny, pozytywny.

Trzeci rodzaj polityki finansowej, a właściwie jej brak, to postawa bierna, respektowanie zasady zrównoważonego budżetu przy znikomej aktywności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych lub zupełnym jej nieistnieniu. Sytuację takich gmin mogą poprawiać działania władz centralnych w ramach różnych programów rządowych (np. Rządowy Program

Inwestycji Lokalnych, program „schetynówek”), ale inicjatywa w tym zakresie, na ogół, nie leży po stronie jednostki samorządu. Ważnym ustaleniem prowadzonych badań nad gminami o konserwatywnej polityce finansowej jest nie zawsze uzasadniona skłonność do utrzymywania skumulowanych nadwyżek w stosunku do ponoszonych wydatków. Jeżeli zaakceptować taką politykę finansową, która wyklucza dług, to z badań wynika, że podejście władz gmin do tych nadwyżek jest nazbyt asekuranckie. Przeprowadzone w monografii badania pozytywnie zweryfikowały zatem **hipotezę (H3)**, zgodnie z którą możliwe jest unikanie przez gminy zaciągania długu w dłuższym okresie, chociaż z różnymi, w tym negatywnymi, skutkami. Ważnym ustaleniem jest wykazanie znaczenia alternatywnych w stosunku do długu źródeł finansowania, jakimi są niepodlegające zwrotowi środki finansowe. Z badań wynika, że z możliwości tej niektóre obserwowane gminy korzystają w znacznym stopniu.

Dostrzegając szanse rozwojowe tkwiące w polityce finansowej gminy przy wykorzystywaniu długu, trzeba uwzględnić wiążące się z tą działalnością ryzyko. Polega ono na zbyt wysokim obciążeniu budżetu gminy skutkami zaciągniętych pożyczek (kapitał plus odsetki). Przyczyny takiego stanu mogą być różne – od błędnych decyzji o zaciągnięciu kredytu (pożyczki) i jego przeznaczeniu po błędy w trakcie wykorzystywania pożyczki.

W kontekście prowadzonych rozważań nad rolą długu w działalności jednostek samorządowych, w przypadku niniejszej monografii – gmin, pojawiła się też kwestia pokusy nadużycia (*moral hazard*). Pojęcie to jest używane odnośnie do długu publicznego państwa i polega na tym, że upadek (niewypłacalność) państwa jest niebezpieczny dla otoczenia, dla krajów powiązanych ekonomicznie, finansowo i politycznie. Nie rozwijając tej kwestii, wystarczy podać przykład Grecji z okresu ostatniego kryzysu finansowego. Istnieje zgodność poglądów, że fakt uczestnictwa w strefie euro oraz w Unii Europejskiej sprzyjał nieodpowiedzialnej polityce fiskalnej tego kraju przy założeniu, że w krytycznej sytuacji finansów publicznych kraje członkowskie tych organizacji przyjdą z działalnością ratunkową, co rzeczywiście miało miejsce.

Istota pokusy nadużycia w finansach publicznych na poziomie samorządowym (wewnątrz kraju) jest identyczna co do treści, ale ma jeszcze dodatkowy wymiar. O ile państwo może zbankrutować, o tyle w odniesieniu do jednostki samorządowej sytuacja przedstawia się inaczej. Bankructwo wewnątrz kraju, bankructwo jego władz publicznych podważa zaufanie do państwa w ogóle. Dlatego system prawny danego kraju, tak jak w przypadku Polski, wyklucza takie skrajne sytuacje i nakłada na państwo obowiązek podjęcia działalności

ratunkowej (naprawczej)⁹. Możliwość takiej działalności ratunkowej ze strony władz centralnych jest dostrzegana przez władze samorządowe, co może sprzyjać nieodpowiedzialnemu zaciąganiu długu, przy założeniu, że w odwodach znajdują się władze centralne (budżet państwa). Przeprowadzone w pracy rozważania, analiza danych empirycznych oraz badania ankietowe podmiotów, które korzystały z działalności ratunkowej władz centralnych (pożyczek z budżetu państwa), potwierdziły, że instrument ten uchronił je przed utratą płynności finansowej. W każdym razie **hipoteza (H4)**, zgodnie z którą przy zaciąganiu długu przez jednostki samorządu terytorialnego mogła pojawić się pokusa nadużycia, została zweryfikowana pozytywnie. Dokonana została także ocena systemu udzielania pożyczek przez budżet państwa w sytuacji, kiedy hipotetyczna tylko pokusa nadużycia nabrała realnych kształtów.

Badania nad zależnością między długiem, inwestycjami a infrastrukturą wodociągową i kanalizacyjną wykazały, że dług w znacznym stopniu przeznaczany jest na finansowanie takich projektów. Stanowi to kolejne potwierdzenie takiej zależności w ramach badań panelowych przy wykorzystaniu modeli ekonometrycznych. Istnienie takiej zależności pozwala nieco inaczej spojrzeć na zaciągany dług. Nie zawsze musi się on kojarzyć z negatywnym przerzucaniem kosztów na przyszłe pokolenia, skoro w mniejszym lub większym stopniu będą one korzystały z pożytków związanych z rozbudowaną infrastrukturą. Wyeksponowanie takiej zależności ułatwia rozstrzygnięcie dylematu, przed jakim stoją władze stanowiące i wykonawcze gminy: akceptować niedorozwój infrastruktury i preferować konserwatywną politykę finansową czy też skorzystać ze zwrotnych środków finansowych, co niekiedy oznacza, jak pokazują dane empiryczne, wejście w wieloletnie zadłużenie, a w konsekwencji – konieczność rolowania długu w następnych latach. Rozstrzygnięciu tego dylematu może sprzyjać aktywność władz gminy w pozyskiwaniu niepodlegających zwrotowi środków finansowych i w konsekwencji montaż finansowy przy wykorzystaniu dochodów własnych, środków pochodzących z pożyczek oraz środków niepodlegających zwrotowi. W konkluzji można zatem stwierdzić, że polityka finansowa badanych gmin zorientowana na sięgnięcie do zwrotnych środków finansowych stanowi podstawę oceny, iż zjawisko międzypokoleniowego obciążenia może być ograniczane przez właściwą alokację środków finansowych pochodzących z pożyczek (kredytów). Wobec ograniczeń budżetowych dług może spełniać – *per analogia* do przedsiębiorstw prywatnych – funkcję dźwigni finansowej, jej zastosowanie zaś może być źródłem rozwoju gminy, przy rozłożeniu kosztów i korzyści w czasie i na różne

⁹ Nie oznacza to, że w innych krajach sytuacje takie się nie zdarzają, por. np. bankructwo Nowego Jorku.

grupy wiekowe. Można zatem przyjąć, że rozważania teoretyczne poświęcone problemowi międzypokoleniowego obciążenia długiem oraz analizy empiryczne przeprowadzone w pracy pozwoliły pozytywnie zweryfikować **hipotezę (H5)**.

Odnosząc się do wszystkich pięciu hipotez zweryfikowanych pozytywnie, można stwierdzić, że zarówno rozważania teoretyczne, krytyczna analiza literatury przedmiotu, jak i analiza empiryczna przy zastosowaniu modeli ekonometrycznych, analiza przypadków gmin prowadzących konserwatywną politykę finansową, analiza i ocena działań ratunkowych wobec gmin, które mniej lub bardziej intencjonalnie nadużyły dźwigni długu (pokusa nadużycia), dowiodły niewątpliwego związku między zaciąganiem długiem a rozwojem. Wyniki badań w nowym świetle ukazały rolę długu w prowadzonej przez gminy polityce finansowej i jego znaczenie dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnych. W przypadku gmin prowadzących politykę nazbyt ostrożną przy zaciąganiu długu uwidoczniły się skutki zaniechań. W monografii skoncentrowano się na zależności między zaciąganiem długiem a rozwojem infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej. Stan i rozwój sieci wodociągowej, podobnie jak i kanalizacyjnej, są symptomami (miernikami) rozwoju.

Należy z całą mocą podkreślić, że przeprowadzone w niniejszej monografii badania zależności między długiem a rozwojem ograniczono do wybranych dwóch obszarów, rozwój bowiem jest zjawiskiem znacznie szerszym. Zaciągany dług może finansować inne dziedziny i obszary, takie jak infrastruktura drogowa, lokalne trakty turystyczne, lokalne trakty wodne, likwidacja azbestu, termoizolacja budynków mieszkalnych, budowa obiektów służących edukacji, kulturze, sportowi, informatyzacji, fotowoltaice i in. W istocie wymienione zadania były finansowane przy wykorzystywaniu pożyczek, co wynika m.in. z raportów o stanie gmin. Jednak raporty takie są publikowane od roku 2018, a ich jakość informacyjna prezentuje różny, niekiedy bardzo niski, poziom. Wprowadzenie obowiązku sporządzania i publikowania raportów dla społeczności lokalnej, także dla celów badawczych, należy ocenić pozytywnie. Dalszym krokiem powinno być zestandaryzowanie podstawowej części raportów, z pozostawieniem pewnej swobody w prezentowaniu specyficznych cech danej gminy. To właśnie brak kompletnych informacji dla wszystkich gmin w okresie 2010–2020 zmusił do ograniczenia mierników rozwoju do tych dwóch dziedzin (wodociągi, kanalizacja). W obecnej sytuacji występuje wyraźna asymetria pomiędzy prezentowaniem danych dotyczących polityki finansowej i budżetów JST, zwłaszcza na szczeblu gminy, a informowaniem o rozwoju infrastruktury i – szerzej – poziomie zaspokojenia potrzeb mieszkańców pod względem ilościowym i jakościowym. Dane prezentowane w ramach Vademecum Samorządowca GUS czy Banku Danych Lokalnych GUS są fragmentaryczne, gdy chodzi o poszczególne gminy czy

lata. Dlatego też prowadzenie badań na szerszą skalę, w których poszukiwana byłaby zależność między zaciąganiem długiem a rozwojem społeczno-gospodarczym wszystkich gmin, jest utrudnione. Chodzi zwłaszcza o informacje na poziomie jednostek podstawowych, gdyż niektóre dane podawane są w ujęciu syntetycznym (np. stan i rozwój dróg lokalnych na poziomie powiatu, a nie gminy). Tymczasem nawet na drodze intuicji można zakładać związek pomiędzy zaciąganiem długiem a rozwojem sieci dróg, ścieżek rowerowych, szlaków wodnych, obiektów oświatowych, rekreacyjnych itd. Innymi słowy w niniejszej monografii nie podjęto analizy wielowątkowych związków między zaciąganiem długiem a poziomem rozwoju badanych gmin przy zastosowaniu szeregu wskaźników (parametrów) ilościowych i jakościowych ze względu na brak dostępu do kompletnych informacji. Te luki informacyjne powinny zostać wypełnione na poziomie statystyki państwowej, co umożliwiłoby pełniejsze uchwycenie zależności między prowadzoną polityką finansową gmin w skali kraju przy wykorzystaniu długu a zmianami w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin.

Przeprowadzone w monografii rozważania i badania nad rolą długu publicznego w polityce finansowej gmin skłaniają do podniesienia kilku kwestii fundamentalnych, a zwłaszcza relacji pomiędzy władzami państwowymi (rządowymi) i władzami samorządowymi. Do takich refleksji zmusza strukturalna cecha długu samorządowego gmin jako podstawowych jednostek samorządu terytorialnego. W badanym okresie odnotować można było pozytywne reakcje władz centralnych związane z wykorzystaniem przez jednostki samorządowe długu w polityce finansowej. Chodzi tutaj o przejście na zindywidualizowany dopuszczalny wskaźnik (poziom) zadłużenia. Nie zmienia to jednak oceny, że władze samorządowe traktowane są przez władze centralne opresyjnie, gdy chodzi o system zasilania finansowego i zakres swobody gospodarowania środkami finansowymi. Zasadnicze zastrzeżenie dotyczy systemu zasilania finansowego, w tym zwłaszcza zaliczania udziałów w dochodach z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych, na który władze samorządowe mają ograniczony wpływ. Oceny tej nie zmienia fakt, że w badaniach empirycznych analizowano zależność między zaciąganiem długiem a zmianami w dochodach własnych, których elementem są dochody z tytułu udziału w tych podatkach. Analizowano *status quo*, ale wpływ władz samorządowych na konstrukcję źródeł zasilania finansowego powinien być większy. Zwraca uwagę fakt, że zgłaszane przez środowisko naukowe i samorządowe postulaty dotyczące przebudowy systemu zasilania finansowego nie znajdują zrozumienia władz centralnych¹⁰. Najlepszym tego przykładem jest zgłaszana od dawna

¹⁰ P. Swianiewicz, *Mechanizm wyrównawczy dochodów JST w Polsce*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego, Warszawa 2021.

propozycja zmiany formuły podatku od nieruchomości na metodę *ad valorem*; wpływy z tego podatku powinny zaś stanowić podstawowe źródło finansowania gmin¹¹. Realizacja tego postulatu wymagałaby gruntownej przebudowy systemu podatkowego, zwłaszcza podatków dochodowych, na co nie chcą się zdecydować władze centralne, obawiając się związanego z tym ryzyka politycznego.

Aktualny system dochodów gmin (jednostek samorządu terytorialnego w ogóle) narażony jest na skutki zmian cyklu koniunkturalnego, czego przejawem mogą być niższe wpływy z udziału w podatkach dochodowych. Dla sytuacji finansowej jednostek samorządowych niekorzystne są także zmiany systemowe dokonywane niespodziewanie przez władze centralne, niekiedy w trakcie roku budżetowego. Rozwiązania polegające na ewentualnej rekompensacie ubytków w dochodach jednostek samorządowych są przedmiotem napięć i sporów między władzami samorządowymi a władzami centralnymi¹². Kontrowersje dotyczą wielkości rekompensat oraz terminu transferów uzupełniających z budżetu państwa.

Zmiany o charakterze systemowym w zasilaniu JST, zaskakujące, nieskonsultowane ze środowiskiem samorządowym, zwiększają destabilizację sytuacji finansowej gmin i innych jednostek samorządowych i jeśli dokonywane są w trakcie roku budżetowego, to zmuszają władze gminy (powiatu, województwa) do zaciągania pożyczek dla zachowania płynności finansowej, co warunkuje realizowanie nawet ustawowo przypisanych gminom zadań. W takich sytuacjach wprowadzona ustawowo zasada pokrycia wydatków bieżących dochodami gminy jest – jak wynika z przeprowadzonych badań – przestrzegana tylko w momencie podejmowania uchwał budżetowych. Trudności finansowe w realizacji istotnych dla mieszkańców gmin zadań bieżących powodują, że zaciągane pożyczki (kredyty) ratujące płynność finansową nie są spłacane przed upływem roku budżetowego. W rzeczywistości więc i wbrew założeniom, że dług powinien być zaciągany wyłącznie na zadania inwestycyjne, rozwojowe, część zadań bieżących była finansowana długiem, co potwierdzają dane empiryczne przedstawione w niniejszej pracy. Pod presją zmian w dochodach gmin związanych z fazą cyklu koniunkturalnego w gospodarce, zmian systemowych i innych nieprzewidzianych zdarzeń w rzeczywistości nie było możliwe, w przypadku wielu gmin, respektowanie złotej reguły budżetowej w trakcie realizacji zadań (budżetu). Taki stan można uznać, podobnie jak w przypadku wielu rządów (państw), o czym była mowa w początkowych rozdziałach

¹¹ P. Para, *Redystrybucyjne skutki wprowadzenia podatku od nieruchomości ad valorem*, Poltext, Warszawa 2020.

¹² *Stanowisko Związku Miast Polskich w sprawie skutków finansowych „Polskiego Ładu” dla miast i pozostałych JST*, Związek Miast Polskich, <https://www.miasta.pl/aktualnosci/stanowisko-zarzadu-zmp-w-sprawie-skutkow-finansowych-polskiego-ladu> [10.03.2022]

monografii, za wyraz pragmatycznego podejścia władz gminnych do deficytów budżetowych i długu publicznego. Spełniony musi jednak zostać jeden warunek – władze gminy muszą zachować kontrolę nad poziomem zadłużenia w ogóle i kosztami jego obsługi.

Poza omówionymi już zmianami systemowymi w zasilaniu finansowym (systemie podatkowym) warto zauważyć, że sam system dochodów oparty jest na mechanizmie uznaniowym (dotacje), co stawia samorząd w dyskomfortowej sytuacji w stosunku do władz centralnych (klientyzm). Może to prowadzić do znacznej arbitralności decyzyjnej, dowolnie stosowanych kryteriów przyznawania dotacji, motywowanych doraźnymi celami politycznymi (wyborczymi).

Trzeba też zauważyć niepokojącą tendencję dotyczącą idei samorządowej, polegającą na próbach zastępowania szczebla samorządowego przez szczebel rządowy przy realizacji zadań, które z natury rzeczy mają charakter lokalny. W przypadku Polski próby te polegają na angażowaniu się rządu w finansowanie niektórych dziedzin na poziomie gminy bezpośrednio przez władze centralne, czego przykładem mogą być programy poświęcone budowie dróg gminnych, inwestycji lokalnych i inne.

3.1.7. Wkład w dyscyplinę ekonomia i finanse

Autorka wyraża nadzieję, że niniejsza monografia pozwoli lepiej zrozumieć i objaśnić rolę długu w działalności gmin w ramach prowadzonej przez nie polityki finansowej. Wkład w dyscyplinę ekonomia i finanse można ująć w następujących punktach:

Po pierwsze, wyeksponowanie specyfiki długu samorządowego w teorii długu publicznego, co wyraża się na wskazaniu wyraźnie różnych cech długu samorządowego w stosunku do długu władz centralnych. Przy realizowaniu przez państwo doktryny nie zrównoważonych finansów publicznych, której celem jest pobudzanie gospodarki, wystarczająco silnie powinna być - zdaniem autorki - uwzględniona rola jednostek samorządowych w tym procesie. Szanse produktywnego wykorzystania długu przez władze samorządowe są większe niż przez władze centralne, które mogą zaciągać dług na finansowanie wydatków bieżących. Monografia wypełnia istniejącą lukę w tym obszarze.

Po drugie, wykazanie, że przy ograniczonych możliwościach finansowych państwa, ujawniających się także na poziomie samorządowym, zaciągany przez gminy dług może stanowić ważną dźwignię rozwoju społeczno-gospodarczego i wzrostu poziomu życia mieszkańców. W monografii wykazano to na przykładzie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej;

Po trzecie, wskazanie strukturalnego charakteru długu samorządowego, czyli długu, który w ujęciu zagregowanym występuje praktycznie od momentu reaktywowania samorządu

w Polsce. Strukturalny charakter długu sprzyja ambiwalentnym postawom władz centralnych wobec niewydolnego systemu finansowania jednostek samorządowych. Przejawem tego są pozorowane reformy systemu finansowania jednostek samorządu terytorialnego i trwałe ich niedofinansowanie w stosunku do nakładanych na nie zadań, co zmusza je do zaciągania długu

Po czwarte, przeprowadzenie pogłębionej analizy zadłużenia gmin, która pozwoliła wykazać silny stopień zróżnicowania gmin pod względem poziomu zadłużenia, przyczyn i skutków zaciągania długu;

Po piąte, udowodnienie, że odpowiedzialne zaciąganie długu w ramach prowadzonej polityki finansowej gminy może przyczynić się do wzrostu potencjału dochodowego gminy. Ten wynik badania może mieć duże znaczenie praktyczne dla tych jednostek (gmin), które wykazują awersję do finansowania zwrotnego, co niekorzystnie wpływa na ich rozwój społeczno-gospodarczy. Pejoratywnemu postrzeganiu długu na poziomie samorządowym przez radnych i zarząd gminy może sprzyjać doszukiwanie się podobieństwa między budżetem gminy a budżetem gospodarstwa domowego, co jest błędne;

Po szóste, wyeksponowanie znaczenia opóźnień czasowych zaciąganego długu dla potencjału dochodowego gmin z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych, podatek do nieruchomości;

Po siódme, ustalenie przyczyn istotnie zróżnicowanego podejścia gmin do zaciągania długu. Część gmin wykazuje awersję do ryzyka zaciągania długu preferując pozyskiwaniu środków niepodlegających zwrotowi. Środki te traktowane są jako alternatywa dla zaciąganego długu. Działanie takie nie budzi wątpliwości, jeżeli są to środki spoza sektora finansów publicznych, natomiast wątpliwości powstają wówczas, jeżeli środki te w wyniku lobbingu płyną z funduszy publicznych (budżetu państwa, funduszy celowych), co może nie sprzyjać optymalnej alokacji ograniczonych zawsze środków finansowych państwa;

Po ósme, potwierdzenie badaniami, że dostęp części gmin do zwrotnych źródeł finansowania jest trudny lub niemożliwy ze względu na niski potencjał dochodowy (zdolności pożyczkowej) gminy;

Po dziewiąte, wskazanie, że badania prowadzone z perspektywy długu samorządowego potwierdzają wyniki wielu badaczy o istotnych niedoskonałościach (wadach) systemu finansowania jednostek samorządowych w Polsce i braku determinacji do dokonania zmian w tym zakresie;

Po dziesiąte, wniesienie oryginalnego wkładu w teorię ekonomii i finansów w zakresie etycznych kwestii zaciągania długu, pokusy nadużycia długu i jej skutków na poziomie samorządowym.

* * *

Celem monografii było zwrócenie uwagi na fakt, że samo zaciąganie długu nie musi, przy spełnieniu określonych warunków, wywoływać negatywnych skutków. Przeciwnie, dług może przynosić bezpośrednie efekty rozwojowe (rozwój infrastruktury) finansowanych (współfinansowanych) długiem, jak i efekty pośrednie, które uwidacznia się, z pewnym opóźnieniem, we wzroście dochodów własnych gminy. Można zatem wyrazić nadzieję, że niniejsza praca stanowić będzie inspirację dla innych badaczy w poszukiwaniu związków między zaciąganiem długu a rozwojem innych, niż badane w monografii, dziedzin życia społeczno-gospodarczego gminy, poziomu i jakości życia jej mieszkańców. W badaniach tych ważną rolę mogą odegrać, jak już podkreślałam, przedstawiciele nie tylko nauk ekonomicznych czy finansowych, ale także nauk o polityce, socjologii, nauk prawnych. W przypadku socjologii i jej metod pojawia się istotne wyzwanie dla poszukiwania zależności między zaciąganym długiem a poziomem satysfakcji mieszkańców z rodzaju dostarczanych dóbr publicznych, ich wielkości, jakości itd., których wytworzenie było możliwe dzięki wykorzystaniu długu w polityce finansowej gminy. Dla nauk o polityce istnieje interesujące pole badawcze przy poszukiwaniu optymalnych, z punktu widzenia poziomu zaspokojenia potrzeb lokalnych, relacji między władzami centralnymi (państwowymi) a władzami samorządowymi, a także określaniu udziału obywateli w wyznaczaniu priorytetów przy alokacji finansowych środków publicznych czy sprawowania kontroli obywatelskiej nad polityką finansową, w tym nad polityką zaciągania długu.

3.2. Pozostałe osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład autora w rozwój dyscyplinę ekonomia i finanse

3.2.1. Syntetyczna charakterystyka dorobku

Tabela 1. Zestawienie dorobku naukowego

Wyszczególnienie	Przed uzyskaniem stopnia doktora		Po uzyskaniu stopnia doktora	
	Samodzielne	Współautorstwo	Samodzielne	Współautorstwo
Monografie naukowe	-	-	1	-
Rozdziały w monografiach	2	-	22	12
<i>w tym w j. angielskim</i>	-	-	12	3
Redakcja czasopisma	-	-	-	2
Artykuły w czasopismach	4	1	21	8
<i>w tym w j. angielskim</i>	-	1	3	1
Publikacje łącznie	6	1	44	22
Razem	7		66	

Ogółem	73
---------------	-----------

Źródło: Baza Dorobek. Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Tabela 2. Informacja o liczbie punktów

Wyszczególnienie	Przed uzyskaniem stopnia doktora	Po uzyskaniu stopnia doktora
Monografie naukowe	--	120
Rozdziały w monografiach	6	175
Artykuły w czasopismach	30	337
Razem	36	632
Ogółem	668	

Źródło: Punktacja publikacji zaindeksowanych w bazie Dorobek. Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Tabela 3. Cytowania – statystyki szczegółowe z poszczególnych źródeł

Wyszczególnienie	Z autocytowaniami		Bez autocytowań		h-index
	Liczba cytowań	Liczba cytowanych publikacji	Liczba cytowań	Liczba cytowanych publikacji	
Web of Science	0	0	0	0	0
Web of Science B	8	6	8	6	-
Scopus	2	1	2	1	1
Scopus B	8	6	8	6	-
BazEkon	67	29	61	27	4
Inne źródła	84	35	79	31	5
Ogółem	169	77	156	71	7

Źródło: Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Cytowania pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Informacja sporządzona na dzień 25 września 2023 r.

3.2.2. Obszary prowadzonych badań

W okresie przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych moje zainteresowania badawcze dotyczyły zagadnień z zakresu finansów publicznych. Koncentrowały się one na: decentralizacji systemu finansów publicznych, deficycie budżetowym (w tym metodzie jego liczenia w Polsce i w krajach ówczesnej Unii Europejskiej), państwowym długu publicznym (ze szczególnym uwzględnieniem długu krajowego, w tym samorządowego), podatkach lokalnych. Zwieńczeniem tych zainteresowań było powstanie dysertacji doktorskiej.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych moje zainteresowania ewoluowały i koncentrowały się wokół pięciu przenikających się obszarów badawczych, które doprowadziły mnie do wyboru tematu rozprawy habilitacyjnej. Syntetycznie zostały one przedstawione w tabeli 4.

Tabela 4. Obszary prowadzonych badań

Lp.	Nazwa obszaru
1.	Koncepcje funkcjonowania samorządu terytorialnego
2.	Finanse jednostek samorządu terytorialnego w zmiennym otoczeniu regulacyjnym w tym następujące nurty:
2.1.	<i>Reformy systemu zasilania finansowego jednostek samorządu terytorialnego</i>
2.2.	<i>Problem wydatków jednostek samorządu terytorialnego</i>
2.3.	<i>Instrumenty zarządzania i stabilności finansów jednostek samorządu terytorialnego</i>
2.4.	<i>Wyzwania pokryzysowe dla jednostek samorządu terytorialnego</i>
3.	Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego
4.	Współczesne problemy finansów publicznych
5.	Współczesny system finansowy

Źródło: opracowanie własne.

Obszar 1. Koncepcje funkcjonowania samorządu terytorialnego

Pierwszy obszar badań koncentrował się wokół zagadnień dotyczących funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w zmiennym otoczeniu społeczno-gospodarczym. Warto tutaj podkreślić, że nie można mówić o współczesnym samorządzie terytorialnym i jego roli bez odniesienia się do teoretycznych aspektów. Szczególnego znaczenia nabierają tutaj teorie okresu międzywojennego (z nauk prawnych), jak i współczesne wypisując się w doktryny ekonomii. Jest to o tyle ważne, że budowanie nowoczesnego samorządu musi być podparte dobrymi wzorcami. Ponadto, wyzwania współczesności przed jakimi stoi obecnie samorząd terytorialny implikują redefinicję jego roli.

Do wskazanego obszaru zaliczyłam następujące publikacje, z których część powstała we współautorstwie:

1.1. *Nowe wyzwania samorządu terytorialnego w Polsce* [w:] *Stan i kierunki rozwoju finansów samorządu terytorialnego*, red. nauk. L. Patrzalek, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań-Wrocław 2007, s. 93-108, ISBN 978-83-7205-251-3 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).

1.2. *Z historii doktryny samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 754 (2007), s. 123-136, ISSN 1898-6447.

1.3. *Bariery funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w Polsce* [w:] *Uwarunkowania i bariery w procesie naprawy finansów publicznych*, red. J. Głuchowski, A. Pomorska, J. Szolno-Koguc, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, obszaru 2007, s. 189-197, ISBN 978-83-7363-633-0 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).

1.4. *Warunki rozwoju samorządu terytorialnego w Polsce* [w:] *Wybrane problemy finansów samorządu terytorialnego*, red. nauk. L. Patrzalek, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2008, s. 169-178, ISBN 978-83-7205-273-5 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).

1.5. *O potrzebie innego spojrzenia na bezpieczeństwo finansów samorządowych* [w:] *Współczesne problemy finansów i gospodarki jednostek samorządu terytorialnego*, red. nauk. S. Kańduła, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2008, s. 154-166, ISBN 978-83-7417-273-8.

1.6. *Współczesne koncepcje samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług” (Zeszyty Naukowe/Uniwersytet Szczeciński, ISSN 1640-6818; nr 489), nr 14 (2008), s. 300-308. Tytuł numeru: *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie: IV Forum Samorządowe*, ISSN 1896-382X.

1.7. *Samorząd terytorialny w ekonomii instytucjonalnej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” (Research Papers of Wrocław University of Economics), nr 39 (2009), s. 122-129. Tytuł numeru: *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych*, T. 1., ISSN 1899-3192 (współautor A. Jurkowska, udział własny 70%).

1.8. *20-lecie samorządu terytorialnego w Polsce a perspektywy jego rozwoju*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług” (Zeszyty Naukowe/Uniwersytet Szczeciński, ISSN 1640-6818; nr 620), nr 61 (2010), s. 263-274. Tytuł numeru: *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie: VI Forum Samorządowe: I Międzynarodowe Forum Samorządowe*, ISSN 1896-382X.

1.9. *Samorząd terytorialny w Irlandii - wybrane aspekty funkcjonowania*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu”, nr 21 (2011), s. 275-289, ISSN 1643-7772 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).

1.10. *Relacje pomiędzy władzami centralnymi a władzami samorządowymi w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej*, „Ekonomista”, nr 2 (2021), s. 251-278, ISSN 0013-3205.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że przywrócenie, a w rzeczywistości stworzenie na nowo, samorządu terytorialnego uchodzi za jedną z największych sukcesów transformacji ustrojowej w Polsce. Jednocześnie uwypukla się potrzebę dalszych reform (III etapu)¹³. W XX i XXI wieku samorząd terytorialny nie pozostawał bez wpływu różnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Identyfikacja dylematów i potrzeba określenia dalszych zmian stanowiła istotną część prowadzonych przeze mnie analiz. Jednakże były one poprzedzone nawiązaniem do teoretycznych (historycznych) podwalin funkcjonowania samorządu terytorialnego [1.2].

¹³ H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Pionowy podział władzy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020, s. 15 i 17.

W badaniach nad stanem samorządu terytorialnego pomocne było zaproponowanie przeze mnie podziału problemów na prawne, polityczne i pozostałe. Szczególnie istotne było odniesienie się do postrzegania roli samorządu przez polskie społeczeństwo i uwypuklenie luki rozumianej jako brak uregulowań, co do etycznych zasad postępowania w jednostkach samorządu terytorialnego. Poza tym, jednostki samorządu terytorialnego, podobnie jak pozostałe podmioty sektora finansów działały i działają w niestabilnym otoczeniu prawnym. Stąd postulowałam o stworzenie stabilnych i wysokojakościowych przepisów prawa samorządowego, co szczególnie miało znaczenie w przypadku możliwości pozyskiwania środków unijnych [1.1,1.3]. Określając warunki rozwoju współczesnego samorządu terytorialnego odniosłam się też do ewolucji sektora finansów publicznych w Polsce i jego przyszłości, uwypukliłam potrzebę tworzenia silnie zaangażowanego społeczeństwa obywatelskiego. Wskazałam także na zachodzące zmiany w metodach i instrumentach zarządzania w sektorze publicznym [1.4].

W tym, jak i innych wskazanych przeze mnie obszarach badań poruszałam zagadnienie bezpieczeństwa finansów publicznych, w tym bezpieczeństwa finansów samorządowych. Problematyka ta w omawianym obszarze wiązała się z próbą poszukiwania optymalnych relacji pomiędzy władzami centralnymi a władzami samorządowymi (jakie działania władz samorządowych mogą stanowić niebezpieczeństwo dla stabilności finansów publicznych, i jakie kroki mogą być podejmowane dla uniknięcia potencjalnych zagrożeń) [1.5]. W szerszym kontekście, relacje pomiędzy władzami centralnymi a samorządowymi próbowałam umiejscowić w ekonomii instytucjonalnej [1.7, 1.10]. Co więcej, ewaluację poglądów na współczesny samorząd odnosiłam do teorii ekonomicznych i wyprowadzanych z nich doktryny, które wiążą rolę państwa z poglądami na finanse publiczne, samorząd terytorialny oraz finanse samorządowe (neoliberalizm, postkeynesizm, teoria państwa opiekuńczego, teoria wyboru publicznego, złota reguła finansów) [1.6]. Kwintesencją tych badań była próba podsumowania 20. lat funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce przy wskazaniu wielu nieuregulowanych sfer [1.8].

Na tym tle, interesujące wydały się doświadczenia innych państw w kształtowaniu samorządu terytorialnego, szczególnie zainteresował mnie samorząd terytorialny w Irlandii [1.9].

Obszar 2. Finanse jednostek samorządu terytorialnego w zmiennym otoczeniu regulacyjnym

W literaturze przedmiotu od lat postuluje się dalszą potrzebę zreformowania gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Niemniej jednak brak spójnej koncepcji reformowania finansów publicznych utrudnia modyfikowanie modelu podsektora samorządowego. Od momentu narodzin w Polsce samorządu terytorialnego w 1990 roku poddawany jest on przeobrażeniom. Część zmian została „wymuszona” negatywnymi zjawiskami, np. kryzysami, a część była wprowadzana stopniowo. Pomimo wielu zmian legislacyjnych, wciąż postuluje się konieczność m.in.: wzmocnienia dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego, ograniczenia uznaniowości (polityczności) w przekazywaniu transferów z budżetu państwa i innych o nieokreślonym statusie funduszy, rzetelnego i adekwatnego szacowania kosztów zadań przekazywanych do realizacji samorządom¹⁴. Trzeba też pamiętać, że w ostatnich latach zauważalne jest również zagrożenie podstawowej wartości samorządu terytorialnego, jaką jest zasada samodzielności finansowej. Poza tym, pojawiło się zjawisko „upaństwowienia” i erozji finansów samorządowych wynikające z wzrostu znaczenia środków transferowych z budżetu państwa w strukturze dochodów samorządów¹⁵.

Wskazane problemy znalazły wyraz w omawianym obszarze, który został podzielny na cztery nurty.

Nurt 2.1. Reformy systemu zasilania finansowego jednostek samorządu terytorialnego

W ramach pierwszego nurtu wskazałam poniższe publikacje:

2.1.1. *Zagadnienia źródeł finansowania jednostek samorządowych w Polsce* [w:] *Rozwój Euroregionu Beskidy IV: samorzady i fundusze unijne: tworzenie ramowych warunków rozwoju*. Materiały Międzynarodowej Konferencji, Żilina 14 czerwca 2006, red. S. Štofko, : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów; Žilinska Univerzita v Žilinie. Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Bielsko-Biała, Žilina 2006, s. 174-182, ISBN 83-922148-6-2.

2.1.2. *Znaczenie części oświatowej subwencji ogólnej w finansowaniu zadań oświatowych przez gminy* [w:] *Finanse jako przedmiot badań interdyscyplinarnych*, red. S. Owsiak, Wydawnictwo

¹⁴ L. Patrzalek, M. Poniatowicz, B. Guziejewska, S. Kańduła, *Od rozwoju do erozji finansów samorządu terytorialnego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2022, s. 100.

¹⁵ M. Poniatowicz, *Aktualne problemy i wyzwania finansów samorządu terytorialnego w Polsce* [w:] *Potrzeba zmian w samorządzie terytorialnym*, red. nauk. C. Trutkowski, J. Podgórska-Rykała, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2023, s. 187.

Akademii Ekonomicznej, Kraków 2007, s. 447-457, ISBN 978-83-7252-348-8 (współautor K. Maj-Waśniowska).

2.1.3. *Transfery wyrównawcze dla jednostek samorządu terytorialnego w Polsce: wybrane zagadnienia* [w:] *Znaczenie podatków dla funkcjonowania sektora publicznego*, red. H. Kuzińska, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów, Bielsko-Biała 2008, s. 136-146, ISBN 978-83-61310-00-6.

2.1.4. *The Local Taxes as a Source of the Municipal Governments' Revenues in Poland in the Context of the Financial Crisis* [w:] *Naprâmi rozbudovi podatkovoï sistemi Ukraïni v umovah utverdzennâ rinkovoï ekonomiki*: zbirnik tez dopovidej mižnarodnoï naukovo-praktičnoï konferenciji: 1-2 lûtogo 2011 r., red. S.I. Ŭrij, Ternopil's'kij nacjonal'nij ekonomičnij uniwersitet, Ternopil': 2011, s. 139-140.

2.1.5. *Subventions générales et dotations spécifiques. Financement des collectivités territoriales en Pologne*, „Revue Française de Finances Publiques”, nr 115 (2011), s. 215-226, ISSN 0294-0833¹⁶.

2.1.6. K. Owsiak, *Miscevi podatki âk džerelo dokhodiv miscevih bjudkhetiv Pol'si v umovah finansovoji krizi* vip. 10, cz. 2, s. 312-315, j. ukr, 2012, ISSN: 1993-0259. Czasopismo: *Ekonomičnij Analiz* : zbirnik naukovih prac' kafedri ekonomičnogo analizu i statistiki.

2.1.7. *Władztwo podatkowe samorządów w Polsce w teorii i praktyce* [w:] *25 lat samorządu terytorialnego w Polsce - bilans doświadczeń*, red. S. Michałowski, M. Sidor, J. Wasil, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2016, s. 543-561, ISBN 978-83-7784-899-9.

2.1.8. *Kontrowersje wokół dotacji celowych dla jednostek samorządu terytorialnego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” (Research Papers of Wrocław University of Economics), nr 485 (2017), s. 340-349. Tytuł numeru: *Relacje fiskalne państwo - samorząd terytorialny*, ISSN 1899-3192.

2.1.9. *Local Tax Policy in Poland* [w:] *Modern Tendencies of Fiscal Policy in European Economic Space*, sci. ed. A. Krysovaty, TNEU, Ternopil 2017, s. 150-156, ISBN 978-966-654-472-1.

2.1.10. *Administrowanie czy rozwój - 20 lat doświadczeń finansowania polskiego samorządu terytorialnego*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, nr 4 (56) (2018), s. 23-36, ISSN 1898-5084 (współautor K. Surówka, udział własny 50%).

Przedmiotem analiz w omawianym nurcie były zagadnienia związane z systemem finansowania jednostek samorządu terytorialnego, poczynając od głównych jego zmian po 2004 roku [2.1.1]. Zanalizowałam strukturę dochodów gmin uwzględniając:

1) wpływ na wielkość dochodów ograniczonego władztwa podatkowego w zakresie wybranych podatków lokalnych (polityki podatkowej) [2.1.4, 2.1.6, 2.1.7, 2.1.9];

¹⁶ Artykuł opublikowany również w języku polskim (poz. 2.1.3).

2) sposób podziału części oświatowej subwencji ogólnej, przy jednoczesnej ocenie stopnia pokrycia wydatków oświatowych ponoszonych przez gminy środkami z części oświatowej subwencji ogólnej [2.1.2];

3) specyfikę subwencji ogólnej i dotacji celowych [2.1.3, 2.1.5, 2.1.8].

Nurt ten zamyka ocena systemu zasilania jednostek samorządu terytorialnego w Polsce po 20. latach jego funkcjonowania [2.1.10].

Nurt 2.2. Problem wydatków jednostek samorządu terytorialnego

Do omawianego nurtu zaliczyłam poniższe publikacje:

2.2.1. *Problem efektywności wydatków jednostek samorządu terytorialnego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, (Research Papers of Wrocław University of Economics), nr 346 (2014), s. 142-150. Tytuł numeru: *Finanse publiczne*, ISSN 1899-3192.

2.2.2. *Wydatki jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2010-2013*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 8 (932) (2014), s. 79-91, ISSN 1898-6447.

Badania w tym nurcie rozpoczęłam od poszukiwania odpowiedzi na pytanie jak należy definiować efektywność sektora publicznego, a w ramach tego efektywność wydatków jednostek samorządu terytorialnego. Szczególną uwagę zwróciłam na chaos definicyjny i nakładanie się pojęć racjonalizacja – efektywność wydatków jednostek samorządu terytorialnego. Takie ujęcie pozwoliło na wskazanie instrumentów służących racjonalizacji oraz mierników efektywności wydatków jednostek samorządu terytorialnego [2.2.1]. Wnioski z tych badań przyczyniły się do podjęcia problematyki oceny polityki wydatkowej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2010-2013, przy uwzględnieniu zmian przepisów [2.2.2].

Nurt 2.3. Instrumenty zarządzania i stabilności finansów jednostek samorządu terytorialnego

W wyodrębnionym nurcie znalazły się następujące publikacje:

2.3.1. *Wieloletnia prognoza finansowa jako instrument zarządzania finansami jednostek samorządu terytorialnego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 198, cz. 1 (2014), s. 166-176. Tytuł numeru: *Finanse - problemy - decyzje 2014*. Cz. 1, ISSN 2083-8611.

2.3.2. *Dylematy związane z zarządzaniem finansami jednostek samorządu terytorialnego* [w:] *Zarządzanie finansami publicznymi a efektywność*, red. nauk. T. Lubińska, M. Będzieszak, N. Marska-Dzioba, Difin, Warszawa 2015, s. 327-341, ISBN 978-83-7930-940-5.

2.3.3. *Wykorzystanie wybranych narzędzi public governance przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce a wzrost partycypacji społecznej*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 294 (2016), s.109-120, ISSN 2083-8611.

2.3.4. *Narzędzia ochrony finansów jednostek samorządu terytorialnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio H, Oeconomia, vol. 51, nr 6 (2017), s. 263-270, ISSN 0459-9586¹⁷.

2.3.5. *The Instruments of Financial Security of Local Government Units [w:] Rozvoj Euroregiónu Beskydy XI: vedecké poznanie spoločensko-ekonomických javov v regionálnom prostredí v období globalizácie: zborník príspevkov*, ed. J. Štofková, Žilinská univerzita v Žiline, EDIS - vydavateľstvo ŽU, Žilina 2017, s. 189-199. ISBN 978-80-554-1402-7.

2.3.6. *Instruments for Maintaining the Financial Stability of Territorial Self-government Entities*, “Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (Research Papers of Wrocław University of Economics), vol. 63, nr 12 (2019), s. 100-112, ISSN 1899-3192.

Przedmiotem moich badań w trzecim nurcie było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie jakim instrumentarium dysponuje samorząd terytorialny w celu sprawniejszego prowadzenie gospodarki finansowej i efektywniejszego zarządzania finansami? Jest to ważne, wtedy kiedy warunki prowadzenia gospodarki finansowej są niestale (kryzysy, niestabilność prawa). W praktyce wymaga to innego spojrzenia na klasyczny model zarządzania finansami jednostek samorządu terytorialnego, który oparty jest na jednorocznym budżetowaniu. Pojawiła się tutaj potrzeba strategicznego zarządzania finansami, które będzie zorientowane na cele, przy uwzględnieniu zmienności warunków otoczenia, a także wykorzystujące nowoczesne metody prognozowania i planowania budżetowego oraz wieloletnie prognozowanie finansowe. Zagadnienie to było analizowane w artykułach 2.3.1 i 2.3.2.

Podobnie jak w przypadku analizowania problemu bezpieczeństwa finansów publicznych (wskazanego w obszarze IV badań) uznałam, że stabilność finansów samorządowych można kształtować za pomocą różnych instrumentów z tych samych grup (systemowych, prawnych, ekonomicznych czy technicznych). W głównej mierze moje badania koncentrowały się wokół instrumentów ekonomicznych (reguły fiskalne) i administracyjnych (pożyczek z budżetu państwa dla jednostek samorządu terytorialnego realizujących program naprawczy) [2.3.4, 2.3.5, 2.3.6].

Wskazując trendy w zarządzaniu sektorem publicznym, w tym jednostkami samorządu terytorialnego (konceptja nowego zarządzania publicznego – ang. *New Public Management*), przeanalizowałam wykorzystanie wybranych narzędzi z zakresu *public governance* przez

¹⁷ Artykuł opublikowany również w języku angielskim (poz. 3.3.5).

jednostki samorządu terytorialnego w Polsce, które wpływają na wzrost partycypacji społecznej (budżet partycypacyjny, fundusz sołecki) [2.3.3].

Nurt 2.4. Wyzwania pokryzysowe dla jednostek samorządu terytorialnego

Do omawianego nurtu tego zaliczyłam następujące publikacje:

2.4.1. *O negatywnych i pozytywnych skutkach kryzysu finansowego dla samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług” (Zeszyty Naukowe/Uniwersytet Szczeciński, ISSN 1640-6818; nr 682), nr 76 (2011), s. 160-172. Tytuł numeru: *Wyzwania dla samorządów w nowej perspektywie europejskiej*, ISSN 1896-382X.

2.4.2. *Jednostki samorządu terytorialnego w Polsce w warunkach kryzysu*, „Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 72 (2011), s. 63-76. Tytuł numeru: *Finanse publiczne i finanse przedsiębiorstw wobec światowego kryzysu gospodarczego*, ISSN 2083-861.

2.4.3. *Wpływ kryzysu finansowego na dochody wyrównawcze jednostek samorządu terytorialnego* [w:] *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu* / red. nauk. S. Owsiak, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 400-415, ISBN 978-83-208-1944-1.

2.4.4. *O kontrowersjach między rządem a samorządem terytorialnym w Polsce w okresie kryzysu finansowego*, „Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 118 (2012), s. 235-241. Tytuł numeru: *Finanse w niestabilnym otoczeniu - dylematy i wyzwania: finanse publiczne*, ISSN 2083-8611.

2.4.5. *Władze samorządowe wobec presji na wydatki związane z kryzysem pandemicznym* [w:] *Finanse publiczne*, red. nauk. M. Ziolo, Polska Akademia Nauk, Warszawa 2021, s. 63-81, ISBN 978-83-66847-18-7.

2.4.6. *The Impact of the Covid-19 Pandemic on the Finances of Local Government Units - the Case of Poland* [w:] *Innovation Management and Sustainable Economic Development in the Era of Global Pandemic: Proceedings of the 38th International Business Information Management Association Conference* (IBIMA), 23-24 November 2021, Seville, Spain, red. K. S. Soliman. International Business Information Management Association, 2021 (Proceedings of the International Business Information Management Association Conference, ISSN 2767-9640; 38), s. 6629-6637, ISBN 978-0-9998551-7-1.

W znaczeniu ekonomicznym zasadniczym narzędziem walki z kryzysem staje się minimalizacja jego skutków. Zjawisko kryzysu przyczynia się do wprowadzania zmian oraz zastosowania nowych rozwiązań, których ocena może być różna. Fakt wystąpienia pierwszego, globalnego kryzysu 2007 plus i jego skutki społeczne i ekonomiczne wywołały ożywioną debatę nad rolą państwa, funkcjami finansów publicznych, przyczynami oraz skutkami deficytu

budżetowego i długu publicznego. Stąd część moich badań poświęciłam wpływowi kryzysów na funkcjonowanie samorządu terytorialnego, zarówno od strony finansowej, jak i organizacyjnej. Chodzi tutaj o globalny kryzys finansowy XXI wieku, jak i kryzys pandemiczny. Takie ujęcie problemu badawczego skłoniło najpierw do rozważania aspektów teoretycznych i próby określenia na ile koncepcje redefiniujące rolę państwa po kryzysie finansowym implikują teorię i praktykę samorządu terytorialnego. Szczególnego znaczenia nabiera tutaj koncepcja traktowania instytucji samorządu terytorialnego jako specyficznego dobra publicznego [2.4.1]. Następnie analizowałam kondycję finansową jednostek samorządu terytorialnego w latach 2008-2009, czyli w okresie dekonunktury. Określiłam tutaj udział dochodów jednostek samorządu terytorialnego we wzroście gospodarczym, poziom dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego na tle dochodów i wydatków sektora finansów publicznych oraz budżetu państwa [2.4.2]. W dalszej kolejności postawiłam pytanie badawcze czy w warunkach dekonunktury i szacowanego spadku wpływów z podatków do budżetu państwa rząd będzie w stanie przekazywać do budżetów samorządowych środki transferowe (subwencja ogólna, dotacje celowe) na dotychczasowym poziomie? [2.4.3].

Moje wcześniejsze zainteresowania badawcze dotyczące relacji pomiędzy władzami centralnymi a samorządowymi znalazły także wyraz artykule [2.4.4] dotyczącym tych relacji w czasach kryzysu. W tym zakresie odniosłam się do wprowadzonych przez rząd zmian wpływających bezpośrednio na finanse samorządowe (mechanizm redukcji deficytu, zmiana konstrukcji mechanizmu wyrównawczego w ramach subwencji ogólnej, zmiany konstrukcji podatków lokalnych).

Badania dotyczące kondycji finansowej samorządów w Polsce kontynuowałam w trakcie i po pandemii koronawirusa. Istotne tutaj było uchwycenie specyfiki podejmowanych działań, które z jednej strony oznaczały reorganizację działalności samorządów (nowe zadania), a z drugiej zmieniały istniejące przepisy z zakresu gospodarki finansowej. Mając to na uwadze określiłam stan finansów jednostek samorządu terytorialnego po pierwszym roku pandemii [2.4.5, 2.4.6]. Przeprowadzona analiza ilościowa potwierdziła, że o ile wzrost dochodów jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w 2020 roku w porównaniu z 2019, może świadczyć o dobrej kondycji finansowej jako agregatu, to nie wyklucza to potrzeby dalszych indywidualnych badań.

Obszar 3. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że główna przyczyna zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego leży po stronie niewystarczających dochodów na pokrycie kosztów

realizowanych zadań służących zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej¹⁸. Co więcej, rozwój cywilizacyjny powoduje zwiększanie się ilości (liczby) zadań, których realizacji domaga się wspólnota samorządowa. Istotną determinantą wzrostu zadłużenia sektora samorządowego była także możliwość pozyskiwania środków unijnych i innych niepodlegających zwrotowi¹⁹.

Po globalnym kryzysie finansowym 2007 plus wiele państw zmagало się z wysokim deficytem budżetowym i wzrostem zadłużenia sektora publicznego. W przypadku Polski zaobserwować można było ekspansywną politykę inwestycyjną na poziomie samorządowym w konsekwencji powodującą gwałtowny wzrost długu sektora samorządowego. Jest to o tyle ważne, że dług samorządów stanowi część państwowego długu publicznego. Wydarzenia te przyczyniły się do szerokiej dyskusji zarówno środowiska naukowego, jak i praktyków na temat kontroli zadłużenia samorządowego, prorozwojowej roli sektora samorządowego w kryzysie, ustalania reguł zadłużania, oceny ryzyka działalności samorządów czy problemu adekwatności dochodów²⁰. Potrzeba określenia znaczenia długu samorządowego w polityce finansowej państwa i samorządów skłoniła mnie do podjęcia badań w tym zakresie, czego efektem są poniższe publikacje:

3.1. *Kontrowersje wokół zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług”, nr 29 (2009), s. 328-334. Tytuł numeru: *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie: V Forum Samorządowe*, ISSN 1896-382X.

3.2. *Increase in Debt of Local Government Units as a Threat to National Fiscal Stability: the Case of Poland* [w:] *Proceedings of the 16th International Scientific Conference Finance and Risk* 2014. Vol. 1, eds. M. Niňaj, M. Záhumenská, Publishing House EKONÓM, Bratislava 2014, s. 152-161. ISBN 978-80-225-3991-3.

3.3. *Debt of Local Government Units in Poland after 2013* [w:] *Socio-Economic Guidelines of Fiscal Policy: Monograph*, ed. by A. Gospodarowicz, A. Krysovatty, Ekonomična dumka TNEU, Ternopil 2016, s. 43-51, ISBN 978-966-654-418-9.

3.4. *Zadłużanie się jednostek samorządu terytorialnego w Polsce - stan i perspektywy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 1 (973) (2018), s. 157-173, ISSN 1898-6447

3.5. *An Assessment of the Effectiveness of the Debt Rule in Poland's Territorial Government Entities* [w:] *Enterprise and Competitive Environment: Conference Proceedings*, eds. S.

¹⁸ J. Szolno-Koguc, *Przyczyny oraz możliwości zadłużania się jednostki samorządu terytorialnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio H, Oeconomia, vol. XLVII, nr 1 (2013), s. 202

¹⁹ *Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego. Wyzwania w obliczu nowej perspektywy finansowej UE*, pod red. P. Walczaka, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014, s. XIX.

²⁰ K. Kluza, *Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. Trendy historyczne, narzędzia do analizy zdolności spłaty zadłużenia oraz postulaty zmian systemowych*, Texter, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa 2019, s. 25.

Kapounek, V. Kočiš Krutilová, Mendel University, Brno 2018, s. 472-480, ISBN 978-80-7509-561-9.

3.6. *Local Debt and the Development of Municipal Infrastructure: the Case of Małopolska*, “Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio H, Oeconomia, vol. 56, nr 4 (2022), s. 107-133, ISSN 0459-9586.

W sferze moich badań dotyczących zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego część analiz dotyczyła skali zjawiska, jego oceny, a także wpływu na bezpieczeństwo finansów publicznych (stabilność fiskalną) [3.1, 3.2, 3.3, 3.4]. W literaturze przedmiotu za zasadne uznaje się poznanie struktury zadłużenia, co ułatwia planowanie finansowe oraz zarządzanie długiem samorządowym²¹. Koncentrowałam się także na zmianach reguł fiskalnych wprowadzających ograniczenia w polityce budżetowej jednostek samorządu terytorialnego (reguła zrównoważonego budżetu w części bieżącej, indywidualny wskaźnik zadłużenia) [3.4, 3.5], i wpływu tych zmian na kondycję finansową jednostek samorządu terytorialnego. Łączenie aspektów finansowych i prawnych doprowadziło do dostrzeżenia innej perspektywy zadłużenia. Chodzi tutaj o rolę długu jako instrumentu służącemu rozwojowi²². Pierwsze próby badawcze w tym zakresie podjęłam w celu określenia stopnia rozwoju gmin w Małopolsce finansowanego środkami zwrotnymi [3.6].

Zainteresowanie problematyką długu na poziomie lokalnym znalazło także wyraz w moim udziale w opracowaniu pt. *Dług lokalny w teorii i praktyce*, pod red. M. Kosek- Wojnar, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2007, s. 125-159, ISBN 978-83-7252-382-2.

Rezultaty prowadzonych badań w ramach charakteryzowanego obszaru skłoniły mnie do podjęcia i rozszerzenia tematu długu gmin w Polsce w monografii habilitacyjnej.

Obszar 4. Współczesne problemy finansów publicznych

Po transformacji ustrojowej można mówić o nieustającym procesie kształtowania się finansów publicznych, zarówno na gruncie teoretycznym, jak i praktyczny. Zainteresowanie finansami publicznymi jest w pełni uzasadnione, ponieważ nie do końca rozpoznane są mechanizmy ich funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej i systemu demokratycznego. Dodatkowo finanse publiczne musiały zmierzyć się z różnymi zjawiskami.

²¹ P. Sołtyk, *Finanse samorządowe. Teoria i praktyka*, Wydanie 2, Difin, Warszawa 2020, s. 141.

²² W literaturze przedmiotu m.in. podejmuje się problem instrumentalizacji lokalnego wsparcia dla rozwoju i wpływu polityk gmin na ten rozwój. Zob. T. Skica, *Wpływ polityki gmin na rozwój lokalny*, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Rzeszów-Warszawa 2020.

W przypadku Polski chodzi o kryzysy finansów publicznych z lat 1991-1992 i 2001-2002, a także konsekwencje globalnego kryzysu finansowego 2007 plus. Polska była także objęta procedurą nadmiernego deficytu w latach 2004-2008 i 2009-2015. W literaturze przedmiotu od lat podkreśla się potrzebę reformy finansów publicznych w Polsce uzasadniając ją wadliwą strukturą wydatków i dochodów publicznych, a także nieefektywną organizacją i zarządzaniem finansami publicznymi²³.

Na wskazany obszar badawczy składają się następujące publikacje, których część powstała we współautorstwie:

- 4.1. *Koncepcja bezpieczeństwa finansów publicznych* [w:] *Finanse publiczne: instytucje, instrumenty i strategie finansowe w dobie integracji gospodarczej*, red. nauk. A. Pomorska, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2006, s. 63-69, ISBN 83-227-2559-0.
- 4.2. *Współczesne koncepcje państwa a finanse publiczne* [w:] *Harmonizacja finansów publicznych w skali narodowej i europejskiej*, red. K. Piotrowska-Marczak, K. Kietlińska, Difin, Warszawa 2007, s. 93-100. ISBN 978-83-7251-764-7.
- 4.3. *Etyczne aspekty zaciągania długu publicznego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 778 (2008), s. 121-135, ISSN 1898-6447.
- 4.4. *O kryteriach oceny niesprawności działalności państwa* [w:] *Współczesne finanse: stan i perspektywy rozwoju finansów publicznych*, red. nauk. J. Głuchowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008, s. 49-57, ISBN 978-83-231-2230-2.
- 4.5. *Kierunki reformy finansów publicznych w Polsce* [w:] *Rozwój Euroregionu Beskidy V: determinanty wzrostu ekonomicznego potencjału regionu*, oprac. T. Čorejová, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów, Bielsko-Biała 2008, s. 56-69, ISBN 978-83-61310-24-2 (współautor M. Andrzejewski, udział własny 50%).
- 4.6. *O potrzebie zmian w sektorze publicznym* [w:] *Główne wyzwania i problemy systemu finansów publicznych*, red. J. Głuchowski, A. Pomorska, J. Szolno-Koguc, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, Lublin 2009, s. 219-227, ISBN 978-83-7363-792-4.
- 4.7. *Budżet zadaniowy - narzędzie zarządzania finansami publicznymi*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 840 (2010), s. 129-143, ISSN 1898-6447 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).
- 4.8. *Teoretyczne przesłanki decentralizacji finansów publicznych* [w:] *W świecie finansów i prawa finansowego: działalność dydaktyczna profesora Jana Głuchowskiego*, red. B. Kołosowska, P. Prewysz-Kwinto, Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, Toruń 2010, s. 303-320, ISBN 978-83-930828-1-0.

²³ C. Kosikowski, *Naprawa finansów publicznych w Polsce (Przyczyny, metodologia, kierunki i propozycje)*, Temida 2, Białystok 2011, s. 29 i dalsze.

4.9. *O nowe podejście do finansów publicznych - wnioski z kryzysu* [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów: księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Stanisława Owsiaaka*, red. nauk. A. Moździerz, K. Surówka, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 151-157, ISBN 978-83-208-1978-6.

4.10. *New Forms of Financial Auditing in the Local Government Units in Poland* [w:] *Diagnostika podniku, controlling a logistika: VI. medzinárodná vedecká konferencia: zborník prednášok a príspevkov*, Žilinská Univerzita v Žiline. Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Žilina 2012, s. 382-390, ISBN 978-80-554-0502-5 (współautor M. Andrzejewski, udział własny 50%).

4.11. *W poszukiwaniu metod optymalnej alokacji środków publicznych* [w:] *Rozvoj Euroregiónu Beskydy X: spoločensko-ekonomické podmienky v regiónoch v období globalizácie: ekonomika - manažment - bezpečnosť: zborník. 1. diel* / ed. J. Štofková, Žilinská Univerzita v Žiline, EDIS - vydavateľstvo ŽU, Žilina 2016, s. 153-164, ISBN 978-80-554-1291-7.

4.12. *The Public Debt and the Reform of Open Pension Funds in Poland* [w:] *Ľnovacijni naprámki rozvitku strahovogo rinku Ukraïni: zbîrnik materialiv III Mižnarodnoï naukovo-praktičnoï konferencïï*, Kiïvs'kij nacional'nij ekonomičnij universitet, Kiïv 2016, s. 226-229, ISBN 978-966-2613-00-1.

4.13. *The Impact of Pension Reforms on Public Finance in Poland* [w:] *Eurasian Economic Perspectives: Proceedings of the 20th Eurasia Business and Economics Society Conference. Vol. 2*, eds. M. H. Bilgin, H. Danis, E. Demir, U. Can, Cham: Springer, 2018 (*Eurasian Studies in Business and Economics*, ISSN 2364-5067; vol. 8/2), s. 133-151, ISBN 978-3-319-67915-0; 978-3-319-67916-7.

4.14. *Occupational Pension Scheme in Poland* [w:] *Eurasian Economic Perspectives: Proceedings of the 23rd Eurasia Business and Economics Society Conference* / eds. M. H. Bilgin, H. Danis, G. Karabulut, G. Gözgor, Cham: Springer, 2020. - (*Eurasian Studies in Business and Economics*, ISSN 2364-5067; vol. 13/1), s. 71-90, ISBN 978-3-030-40374-4; 978-3-030-40375-1 (współautor J. Niżnik; udział własny 50%).

Moje pierwsze zainteresowania badawcze w omawianym obszarze dotyczyły bezpieczeństwa finansów publicznych. Uznałam, że bezpieczeństwo to można kształtować za pomocą różnych instrumentów: systemowych, prawnych, ekonomicznych czy technicznych [4.1]. W ramach stosowanego instrumentarium wskazywałam także na szczególną rolę audytu [4.5, 4.10]. Mając na uwadze problemy państw z wysokim długiem publicznym podjęłam badania, które koncentrowały się na uwypukleniu innych niż ekonomiczne i polityczne aspekty długu. Zadałam więc pytanie czy etyczne jest zaciąganie długu przez podmioty sektora finansów publicznych? Chodziło tutaj o ocenę pożyczek pomiędzy podmiotami sektora, a także działalność pożyczkową władzy centralnej i samorządowej [4.3].

Powyższe zagadnienie wpisują się również w podjętą przeze mnie problematykę reformy finansów publicznych i poszukiwania odpowiedzi na pytanie jaki powinien być sektor finansów

publicznych przyszłości? [4.6]. W kolejnej publikacji [4.9] rozwijałam problem przyszłości finansów publicznych poprzez odniesienie do kontrowersji wokół finansów publicznych wywołanych decyzjami podjętymi podczas kryzysu finansowego 2007 plus.

Określenie współczesnego zakres finansów publicznych wymagało poruszenia kilku teoretycznych aspektów. W pierwszej kolejności zanalizowałam modele państwa, które wpływają na rozmiary sektora finansów publicznych/wielkość budżetu państwa. Istotne tutaj okazało się poszukiwanie optymalnego modelu państwa, odniesienie do państwa opiekuńczego i renesansu jego idei oraz określenia jakie wyzwania stoją przed współczesną instytucją państwa [4.2]. Następnie podjęłam badania mające na celu odpowiedź na pytanie jak oceniać działalność współczesnego państwa? Przeprowadzona przeze mnie analiza umożliwiła wskazanie wskaźników służących ocenie niesprawności państwa w kilku wybranych obszarach [IV.4]. Co więcej, dostrzegłam tutaj możliwości polepszenia efektywności wydatkowania i kontroli środków publicznych, co skłoniło mnie do podjęcia tej tematyki badań [4.7, 4.11].

Przegląd literatury przedmiotu pozwolił mi również na uchwycenie zjawisk w finansach publicznych, które od strony praktycznej są realizowane, ale nieuporządkowane od strony teoretycznej (również prawnej). Szczególną uwagę poświęciłam tutaj badaniom nad decentralizacją [4.8].

Analiza struktury polskich wydatków publicznych prowadzi do wniosku, że ok. 75% stanowią wydatki prawnie zdeterminowane. Wśród nich znajdują się dotacje dla systemu emerytalnego (Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Począwszy od 1999 r. przeprowadzone były kolejne reformy systemu emerytalnego. Mając na uwadze niską stopę zastąpienia, prognozy spadku liczby ludności aktywnej zawodowo, niżu demograficznego i pojawienia się nowej kategorii długu – ukrytego, podjęłam badania mające na celu określenie wpływu reform na stan finansów państwa, w tym państwowego długu publicznego [4.12, 4.13, 4.14].

Obszar 5. Współczesny system finansowy

W literaturze przedmiotu system finansowy definiuje się – z jednej strony, jako część systemu ekonomicznego, który z kolei jest częścią systemu społecznego²⁴. Natomiast z drugiej strony, jako zespół logicznie ze sobą powiązanych elementów, tj. podmioty (instytucje), rynki, instrumenty i regulacje. Dzięki tak skonstruowanemu systemowi podmioty mogą nawiązywać stosunki pieniężne zarówno w sferze realnej, jak i finansowej.

²⁴ *System finansowy w Polsce*, red. nauk. B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Wyd. drugie zmienione, Warszawa 2008, s. 15.

Rozwój systemu finansowego w Polsce i na świecie następował stopniowo. W przypadku Polski począwszy od transformacji ustrojowej aż do dzisiaj. Rozbudowie systemu (podmiot, instrumenty, rynki) towarzyszyły zmiany regulacji. Niejednokrotnie rozwiązania prawne wymuszone były kryzysami finansowymi, i w konsekwencji zapobieganiem ewentualnym ich powrotom. System także reaguje na inne zmiany otoczenia społeczno-gospodarczego. Co więcej, postęp cywilizacyjny i technologiczny niejako „wymusza” samoistnie zmiany w poszczególnych elementach systemu finansowego. Mając to uwadze do omawianego obszaru badań zaliczyłam następujące publikacje, które powstały we współautorstwie:

5.1. *Rola sektora bankowego w dystrybucji funduszy unijnych* [w:] *Finansowe warunki rozwoju regionalnego po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, red. S. Owsiak, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów, Bielsko-Biała 2007, s. 284-294, ISBN 978-83-92214-89-2 (współautor A. Jurkowska, udział własny 30%).

5.2. *Efektywność działania banków jako element kształtowania strategii długookresowej* [w:] *Bankowość w dobie kryzysu finansowego a perspektywy rozwoju regionów*, T. 1, *Banki wobec kryzysu finansowego*, red. nauk. S. Owsiak, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów, Bielsko-Biała 2009, s. 59-71, ISBN 978-83-61310-36-5 (współautor A. Jurkowska, udział własny 50%).

5.3. *Obligacje przychodowe jako źródło finansowania zadań publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce* [w:] *Finanse lokalne: wybrane zagadnienia*, red. nauk. L. Patrzalek, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2009, s. 177-186, ISBN 978-83-7205-283-4 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).

5.4. *Międzynarodowa koncentracja kapitału a stabilność systemu finansowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu”, Nr144 (2010), s. 123-139. Tytuł numeru: *Ku nowemu paradygmatowi nauk o finansach*, ISSN 1689-7374 (współautor A. Jurkowska, udział własny 30%).

5.5. *Wpływ kryzysu finansowego na sytuację ekonomiczną gospodarstw domowych w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” („Research Papers of Wrocław University of Economics”), nr 113 (2010), s. 328-341. Tytuł numeru: *Ekonomia*, ISSN 1899-3192 (współautor A. Jurkowska, udział własny 50%).

5.6. *Perspektywy rozwoju polskiego rynku obligacji komunalnych* [w:] *Gospodarka finansowa jednostki samorządu terytorialnego: zagadnienia wybrane*, red. nauk. L. Patrzalek, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2010, s. 195-210, ISBN 978-83-7205-291-9 (współautor K. Maj-Waśniowska, udział własny 50%).

5.7. *Realizacja zasady pomocniczości w warunkach polskich - wybrane przykłady*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 840 (2010), s. 107-128, ISSN 1898-6447 (współautor A. Jurkowska, udział własny 70%).

5.8. *The Economic Crisis and New Regulatory Proposals in the Financial Sphere*, „Argumenta Oeconomica Cracoviensia”, nr 7 (2011), s. 69-95, ISSN 1642-168X (współautor A. Jurkowska, udział własny 30%).

5.9. *Istota i perspektywy rozwoju pieniądza elektronicznego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” (Research Papers of Wrocław University of Economics), nr 171 (2011), s. 495-503. Tytuł numeru: *Finanse - nowe wyzwania teorii i praktyki: bankowość*, ISSN 1899-3192 (współautor A. Jurkowska, udział własny 50%).

5.10. *Instytucjonalno-prawne aspekty działalności SKOK*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 862 (2011), s. 5-26, ISSN 1898-6447 (współautor A. Jurkowska, udział własny 30%).

5.11. *Securitisation of Assets by Polish Banks in the Light of Binding Legal Regulations* [w:] *Rozvitok finansovoï sistemi kraïn central'noi ta shïdnoi Ėvropi*, Vipusk 1 (*The Development of Financial System of Countries of Central and East Europe*, Vol. 1), red. O. Drugov, M. Voznûk, P. Bula, Â. Fudalins'kij, Uníversitet bankívs'koï spravi Nacíonal'nogo banku Ukraïny, L'viv 2012, s. 65-77 (współautor A. Jurkowska, udział własny 50%).

Problematyka badawcza omawianego obszaru koncentrowała się w dużej mierze na badaniu aspektów kryzysu finansowego 2007 plus, które oznaczały także spectrum działań podejmowanych przez ugrupowania, państwa, ale i instytucje. Szczególnego znaczenia nabrało tutaj zagadnienie niestabilności finansowej [5.4] oraz próba oceny międzynarodowych i paneuropejskich makroostrożnościowych rozwiązań regulacyjnych [5.8].

Badania prowadzone w ramach wskazanego obszaru dotyczyły także kwestii ryzyka finansowego. Istnienie instrumentów i mechanizmów zabezpieczających przed ryzykiem jest naturalną realizacją funkcji minimalizowania ryzyka sytemu finansowego. Prace z tego zakresu dotyczyły problematyki metody pomiaru efektywności banków [5.2], a także nowoczesnej techniki refinansowania – sekurytyzacji [5.11]. W pierwszym przypadku odniosłam się do zaawansowanych metod ilościowych rzadko opisywanych w literaturze przedmiotu oraz podjęłam próbę określenia kierunków poszukiwań wskaźników zapewniających stabilny rozwój banku. Natomiast w drugim, zanalizowałam możliwości polskich banków, co do stosowania sekurytyzacji z uwzględnieniem ówczesnych zmian w strukturze rynku finansowego i konsekwencji implementacji dyrektyw CRD.

W ramach omawianego obszaru szczególnie zainteresowałam się relacjami pomiędzy systemem finansowym a sferą realną. Tutaj zwróciłam uwagę na:

1) rolę, jaką spełniały banki w dystrybucji funduszy unijnych. Doceniając obecność banków w procesie dystrybucji funduszy unijnych, która zwiększa skuteczność i bezpieczeństwo realizowanych przedsięwzięć odniosłam się do kierunków zmian, które należałoby wprowadzić w następnym okresie programowania [5.1].

2) sytuację gospodarstw domowych po kryzysie finansowym XXI wieku. Analiza tego zjawiska była przeprowadzona z punktu widzenia gospodarstw domowych i banków [5.5].

3) tendencje dostrzegalne w sferze płatności (pieniądz elektroniczny). Analizując ewolucję definicji pieniądza i mając na uwadze, że procesy towarzyszące rozwojowi cywilizacyjnemu wpłynęły także na współczesne systemy pieniężne przyczyniając się do dematerializacji pieniądza wskazałam na problemy z definiowaniem pieniądza elektronicznego. Mając na uwadze rozwój tej formy pieniądza w krajach Unii Europejskiej (w tym w Polsce) określiłam kierunki zmian legislacyjnych, które przede wszystkim powinny być ukierunkowane na bezpieczeństwo obrotu [5.9].

4) znaczenie działalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych [5.10]. Specyfika działalności tych podmiotów na mocy obowiązujących polskich regulacji polegała na tym, że pomimo podejmowania większości czynności takich jak bank, instytucje te nie były objęte nadzorem finansowym. Poza tym, wymogi ostrożnościowe dla spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych były bardziej liberalne. Zwróciłam uwagę, że jest to zaskakujące, biorąc pod uwagę idee funkcjonowania kas. W ostateczności dodatkowe koszty, jakie zmuszeni byli ponieść pożyczkobiorcy w zamian za członkostwo w kasie, nie do końca odpowiadały koncepcji aktywizacji uboższych warstw społecznych.

Przedmiotem moich zainteresowań były także instrumenty, tj. obligacje komunalne i przychodowe [5.3,5.6] umożliwiające pozyskiwanie środków finansowych podmiotom z (jednostki samorządu terytorialnego) i spoza sektora finansów publicznych (spółki komunalne) na m.in. realizację zadań lokalnych (inwestycje) służących rozwojowi danej jednostki samorządu terytorialnego. W publikacjach z tego zakresu podkreślałam, że możliwość emisji tych papierów wartościowych jest przejawem samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Poza tym, odnosiłam się do istniejących regulacji w tej materii oraz na bazie polskich doświadczeń wskazywałam na potrzeby dalszej modyfikacji przepisów, np. zbyt skomplikowana procedura emisyjna przy obligacjach przychodowych (ustawa o obligacjach). Oceniając rynek nieskarbowych papierów dłużnych w Polsce uznałam, że utworzenie 30 września 2009 r. rynku instrumentów dłużnych Catalyst przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie i spółkę z jej grupy kapitałowej – BondSpot stanowi niezwykle istotny krok w rozwoju polskiego rynku obligacji komunalnych. Zwłaszcza, że w tym czasie Polskę dotknął kryzys finansów publicznych (procedura nadmiernego deficytu), zmieniła się ustawa o finansach publicznych²⁵ (weszła w życie 1 stycznia 2010 r.), jak i samorządy mogły zacząć

²⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz. U. 2009 nr 157 poz. 1240 z późn. zm.

odczuwać skutki kryzysu finansowego 2007 plus objawiające się spadkiem dochodów, co mogło przyczynić się do poszukiwania przez władze samorządowe alternatywnych form pozyskiwania środków finansowych.

Rozważania prowadzone w omawianym obszarze dotyczyły także fundamentalnych zasad Unii Europejskiej. Dostrzegając renesans idei subsydiarności odniosłam się nie tylko do jej historycznego tła, ale wskazałam na jej szerokie rozumienie [5.7]. Dało to podstawę do zbadania jak zasada ta jest respektowana w polskich przepisach prawnych, a w praktyce w działalności samorządów, a także polityce licencyjnej i nadzorczej w systemie bankowym.

4. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

4.1. Staże naukowe i współpraca z innymi ośrodkami

Od początku mojej kariery naukowej starałam się podejmować aktywność naukową poza macierzystą uczelnią. Pierwsze umiejętności badacza zdobywałam jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych. W latach 1999-2000 prowadziłam badania nad implementacją budżetu zadaniowego w polskich gminach na mocy współpracy z LGPP (*Local Government Partnership Program* - Program Partnerstwo dla Samorządu Terytorialnego) z siedzibą w Warszawie. Warto tutaj zaznaczyć, że prowadzone wtedy badania odbywały się we współpracy z badaczami z innych ośrodków naukowych w Polsce.

Przebywałam także na stypendium naukowym w Stockholm University (Szwecja) we wrześniu 2001 roku.

Wyrazem mojego dążenia do podejmowania współpracy z innymi ośrodkami naukowymi był również wybór promotora pracy doktorskiej. O sprawowanie opieki merytorycznej nad moją rozprawą doktorską poprosiłam pana prof. dr. hab. Jana Głuchowskiego, kierownika Katedry Zarządzania Finansami, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dzięki tej współpracy rozszerzyłam swoją wiedzę z zakresu prawa, zwłaszcza prawa finansów publicznych i umiejętności analityczne. Rezultatem współpracy było powstanie rozprawy doktorskiej nt. *Dług samorządu terytorialnego a bezpieczeństwo finansów publicznych*, obronionej w 2005 r. na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, UMK w Toruniu.

Warto zaznaczyć, że za ważny efekt współpracy między ośrodkami uznaję zaproponowanie mi udziału (jako współautor) w publikacji o charakterze encyklopedycznym.

Byłam autorką 59 haseł [w:] *Leksykon finansów*, kom. red. J. Głuchowski et al., Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001, ss. 368, ISBN 83-208-1336-0.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych pierwszy staż odbyłam w okresie od 4 do 24 października 2010 roku w Państwowym Uniwersytecie Ekonomiki i Finansów w Sankt Petersburgu. Staż ten miał charakter naukowy. Podczas tego pobytu na uniwersytecie miałam okazję nawiązać międzynarodowe kontakty i uczestniczyć w zajęciach *visiting professors* z uczelni europejskich.

Od 2015 roku współpracuję także z Tarnopolskim Narodowym Uniwersytetem Ekonomicznym (obecnie Zachodnioeuropejski Narodowy Uniwersytet - West Ukrainian National University), czego wyrazem było nie tylko uczestnictwo w organizowanych przez tę uczelnię konferencjach, ale także udział w radzie programowej (Symposium Programme Committee) Międzynarodowej Konferencji: *Architectonics of Fiscal Science and Divergence of Customs and Taxation Institution*, która odbyła się 18-19 lutego 2021 roku w trybie online.

Drugi staż naukowy odbyłam w roku akademickim 2019/2020 w Katedrze Finansów i Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski. Staż naukowy umożliwił ostateczne sformułowanie koncepcji pracy habilitacyjnej - dopracowanie planu pracy, określenie cel głównego i celów cząstkowych oraz postawieniu hipotez, które były sprawdzane.

Podczas stażu do części teoretycznej pracy udało się mi pozyskać i uzupełnić materiały (publikacje) krajowe i zagraniczne dotyczące zagadnienia długu publicznego w tym samorządowego w dorobku teorii ekonomii. Na podstawie studiów literatury i przeglądu aktów prawnych dokonałam także krytycznej analizy stanu wiedzy oraz wdrożonych rozwiązań (ekonomiczna analiza prawa dotyczącego zmian regulacyjnych (akty i przepisy), które w kluczowym stopniu decydują o zasadach limitowania zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w Polsce). Dodać trzeba, że sformułowanie i konkretyzacja hipotez badawczych było możliwe dzięki pogłębionej analizie danych statystycznych ze sprawozdań z wykonania budżetów jednostek samorządu terytorialnego w badanych latach, będących podstawą wyboru metod ekonometrycznych. Dane te, pochodzące z bazy Ministerstwa Finansów, udało się je pozyskać dzięki zaangażowaniu pracowników katedry.

Staż naukowy, oprócz zintensyfikowania prac nad rozprawą habilitacyjną, przyczynił się do wymiany poglądów na temat finansów publicznych i zacieśnienia współpracy pomiędzy ośrodkami. Ponadto, podczas stażu naukowego powstały dwa opublikowane (wspomniane w pkt. 3), artykuły. Pierwszy, pt. *Instruments for maintaining the financial stability of territorial self-government entities*, „Research Papers of Wrocław University of Economics”, vol. 63, nr

12 (2019), s. 100-112. Natomiast drugi, pt. *Relacje pomiędzy władzami centralnymi a władzami samorządowymi w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej*, „Ekonomista”, nr 2, 2021.

Także podczas wymienionego w pkt. 5.1 wyjazdu do Caucasus University, Tbilisi, Gruzja (w dniach 4-8 listopada 2019 roku), pozyskałam materiały i informacje dotyczące finansów publicznych w Gruzji oraz nawiązałam kontakty w celu prowadzenia w przyszłości wspólnych badań i przygotowania publikacji.

Od 2016 roku jestem także członkiem międzynarodowej sieci badawczej Eurasia Business and Economics Society (EBES). W ramach tej organizacji miałam możliwość uczestniczenia w międzynarodowych konferencjach naukowych, podczas których konsultowałam swoje zamierzenia badawcze z przedstawicielami uczelni z całego świata.

Za ważne osiągnięcie uznaję zaproszenie mnie przez Polską Akademię Nauk do przygotowania rozdziału w publikacji z serii *Finanse*, pt. *Finanse publiczne*, pod red. M. Ziolo, Wydawnictwo PAN, Warszawa 2021 (autorstwo czwartego rozdziału pt. *Władze samorządowe wobec presji na wydatki związane z kryzysem pandemicznym*).

4.2. Inna aktywność naukowa

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych wykonałam również anonimowe recenzje, szczegółowa ich charakterystyka znajduje się w poniższej tabeli 5.

Tabela 5. Wykaz sporządzonych recenzji

Rok	Rodzaj recenzji*
<i>Wewnętrzna</i>	
2006	Opinia o przydatności dydaktycznej publikacji Wydawnictwa Naukowego PWN
<i>Wniosek o grant</i>	
2015	Konkurs Narodowego Centrum Nauki (NCN) Preludium 8 - Ekspert oceniający wniosek o finansowanie projektu badawczego realizowanego przez osobę rozpoczynającą karierę naukową, nieposiadającą stopnia naukowego doktora - Panel HS4
2021	Review grant proposal for the National Science Center, Poland. Funding scheme: OPUS-21 - Panel: HS5, recenzja w języku angielskim
<i>Wydawnicza artykułu naukowego</i>	
2014	Kwartalnik Zarządzanie Publiczne, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
2017	Problemy Zarządzania, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego
2019	Zeszyty Naukowe SGGW, Polityki Europejskie, Finanse i Marketing
2022	Financial Sciences. Nauki o Finansach, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu - 3 artykuły , recenzje w języku angielskim (w okresie maj-grudzień)

Źródło: opracowanie własne. *Z zachowaniem zasady wzajemnej anonimowości recenzenta i autora publikacji, tzw. *blind review*

Za znaczące osiągnięcie uznaję powierzenie mi funkcji współredaktora (wraz z prof. dr hab. Marią Kosek-Wojnar) dwóch tomów Zeszytów Naukowych PTE (Zeszyty Naukowe nr 10 i 11, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2011). Zeszyty zawierały artykuły naukowe przedstawicieli ośrodków naukowych z całej Polski, które zostały zgłoszone w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, pt. *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów - lekcja z kryzysu*. Konferencja odbyła się w dniach 10-21 października 2011 roku w Krynicy-Zdroju (byłam także członkiem komitetu organizacyjnego tej konferencji, pkt. 5.2).

Warto także zaznaczyć, że z ogólnej liczby publikacji mojego autorstwa tylko 15 opublikowanych zostało na macierzystej uczelni (w tym 10 w Zeszytach Naukowych AE, później UEK i 1 w „Argumenta Oeconomica Cracoviensia”). Dywersyfikację miejsca publikacji należy także uznać za szczególny rodzaj współpracy z innymi ośrodkami naukowymi.

4.3. Udział w konferencjach naukowych

Za kluczową aktywność naukową uznaję uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Spotkania z środowiskiem naukowym, a często również z przedstawicielami praktyki gospodarczej z całej Polski i zagranicy umożliwiło mi wymianę poglądów i poznawanie nowych, inspirujących obszarów badań (koncepcji badawczych). W trakcie konferencji popularyzowałam wyniki moich analiz (badań). Od momentu podjęcia pracy na uczelni uczestniczyłam w 79 konferencjach i seminariach naukowych.

Przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych uczestniczyłam w 9 konferencjach naukowych. Jedna odbyła się w Stanach Zjednoczonych (Fort Worth, Texas), a 8 w Polsce (3 z nich miały status konferencji międzynarodowych). Podczas konferencji w Stanach Zjednoczonych wygłosiłam referat (we współautorstwie), nt. *The dilemma of decentralizing the public finance system in Poland*.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych uczestniczyłam w 70 konferencjach i seminariach, w tym 22 międzynarodowych, przy czym poza granicami Polski odbyło się 11 konferencji (w tym 1 w trybie online). Konferencje te odbyły się w Brnie, Kijowie, Lwowie (3 konferencje), Madrycie, Tarnopolu (konferencje), Wiedniu i Żylinie (2 konferencje). W trakcie konferencji wygłosiłam 19 referatów (w tym 10 we współautorstwie).

4.4. Projekty naukowo-badawcze

W ramach pracy naukowej uczestniczyłam w różnych zespołach badawczych. Warto jednak zaznaczyć, że w trakcie prac nad rozprawą doktorską otrzymałam indywidualny grant doktorski – tytuł projektu: *Dług samorządu terytorialnego a bezpieczeństwo finansów publicznych* (badania własne UEK), 2004 rok.

Przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych uczestniczyłam w zespołach pięciu projektów naukowo-badawczych z zakresu finansów samorządu terytorialnego. Prowadzone badania koncentrowały się wokół problematyki reformy sektora finansów publicznych, funkcjonowania systemu podatkowego w Polsce, granic zadłużania się jednostek samorządu terytorialnego, czy zarządzanie długiem lokalnym. Były to badania własne Akademii Ekonomicznej w Krakowie prowadzone w ówczesnej Katedrze Finansów.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych, w latach 2006-2022 uczestniczyłam w 15 projektach naukowo-badawczych (badania statutowe prowadzone kolejno w Katedrze Finansów, Katedrze Finansów Samorządowych, Katedrze Finansów Publicznych). Tematyka tych badań dotyczyła zarówno finansów publicznych (decentralizacji, integracji gospodarczo-społecznej, konsolidacji fiskalnej, długu publicznego, zrównoważenia finansów), jak i finansów jednostek samorządu terytorialnego (reformy modelu zasilania finansowego, racjonalizacji wydatków samorządowych, regulacji fiskalnych).

Praca w tych projektach umożliwiła mi przygotowanie i opublikowanie artykułów naukowych w języku polskim i innych (angielskim, francuskim, ukraińskim). Natomiast wyniki badań przedstawiane były podczas licznych krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych.

Za znaczące uważam także uczestnictwo w latach 2016–2020 w projekcie praktyczno-badawczym, którego celem było przygotowanie specjalistycznej publikacji *Ranking finansów samorządu terytorialnego w Polsce* (pkt. 5.3). Projekt ten realizowała Katedra Finansów Publicznych UEK we współpracy z Fundacją Instytut Studiów Wschodnich w Warszawie. Badania te miały charakter interdyscyplinarny. W pracach nad rankingiem uczestniczyli m. in. wybrani pracownicy Katedry Finansów Publicznych UEK, pracownik Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także specjalista z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Łodzi. Ranking został oparty na wyselekcjonowanych wskaźnikach. Nowością jest to, że ranking bazował na siedmiu wskaźnikach finansowych wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego. Ponadto, to tej pory nie było rankingu, w którym wybrane wskaźniki były konsultowane ze środowiskiem samorządowym i uzyskały ich powszechną akceptację. Badaniem, w każdej edycji rankingu, były objęte gminy według rodzajów (wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie), miasta na prawach

powiatu i powiaty ziemskie – ponad 2790 jednostek samorządu terytorialnego. Warto też zaznaczyć, że Zespół ulepszał kolejne wersje rankingu (sposób prezentacji danych i wyników).

Za osiągnięcia naukowe byłam kilkakrotnie nagradzana przez Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (pkt. 6).

5. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę.

5.1. Działalność w obszarze kształcenia i dydaktyki

Oprócz nauki w moją aktywność zawodową wpisuje się działalność na polu kształcenia i dydaktyki akademickiej. Warto zaznaczyć, że przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych uczestniczyłam w programach mających na celu podnoszenie moich kwalifikacji. Należą do nich: a) Teachers' Training Programme, Stockholm University, Szwecja, marzec-kwiecień 1998; b) Study Visit, European Central Bank, Frankfurt, Niemcy, czerwiec 1999; c) LGPP - Program Partnerstwo dla Samorządu Terytorialnego finansowany przez USAID, Warszawa, październik 2000. Kurs: Zarządzanie finansami jako element zintegrowanego zarządzania gminą.

Jako adiunkt w Katedrze Finansów Publicznych prowadziłam i prowadzę zajęcia dydaktycznych (wykłady, ćwiczenia) na wszystkich poziomach studiów na różnych kierunkach (czy specjalnościach). Wśród prowadzonych przedmiotów były/są: *Finanse, Finanse publiczne, Finanse lokalne, Nowe zarządzanie w sektorze publicznym, Państwo a gospodarka*, a także w języku angielskim *Local finance*.

Przygotowałam także koncepcję zajęć z przedmiotów: *Inne podatki i opłaty pobierane przez organy KAS oraz organy samorządowe, Zarządzanie finansami lokalnymi, Zarządzanie w sektorze publicznym*.

Ponadto, po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych prowadziłam zajęcia w języku angielskim (*Introduction to Finance, Introduction of Financial Accounting*) podczas pobytu w Gruzji dla studentów Caucasus University, Tbilisi, w dniach od 4 do 8 listopada 2019 roku (Wyjazd Nauczyciela Akademickiego w ramach 4 edycji Programu ERASMUS+ KA107).

Prowadziłam także wykłady gościnne na zaproszenie Uniwersytetu Jagiellońskiego (Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Instytut Ekonomii i Zarządzania, rok akademicki 2006/2007, semestr letni), a także Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (w różnych okresach od 2006 roku).

Znaczną część mojej działalności w obszarze kształcenia i dydaktyki stanowiło prowadzenie seminarium dyplomowego na studiach licencjackich oraz magisterskich (od roku akademickiego 2008/2009 promotorstwo 122 prac licencjackich i 199 magisterskich,) a także recenzowanie prac licencjackich i magisterskich (od roku akademickiego 2006/2007 kilkaset). Dodatkowo ważnym dla mnie rodzajem aktywności (ze względu na kontakt z przedstawicielami praktyki gospodarczej) było prowadzenie seminarium dyplomowego na studiach podyplomowych kierunek Rachunkowość i finanse od roku akademickiego 2011/2012 (byłam także recenzentem prac studentów studiów podyplomowych).

W pracy dydaktycznej staram się dbać o wysoki poziom merytoryczny i aktualność przekazywanych treści. Efektem tego są wysokie noty uzyskiwane w ocenie okresowej zajęć dokonywanej przez studentów (systematycznie średnia ocen kształtując się powyżej 4,7).

W obszarze kształcenia szczególne znaczenia ma fakt, że w latach 2014-2023 byłam promotorem pomocniczym w trzech przewodach doktorskich:

1) mgr Wioletty Bień, nt. *Wykonywanie władztwa podatkowego a kondycja finansowa gminy*. Przewód doktorski został wszczęty na posiedzeniu Rady Wydziału Finansów w dniu 30 września 2014 roku. Promotorem dysertacji była prof. dr hab. Maria Kosek-Wojnar. Praca została obroniona 15 listopada 2018 roku.

2) mgr Izabeli Vogelsinger, nt. *Skuteczność inwestowania w infrastrukturę drogową Małopolski z wykorzystaniem środków europejskich*. Przewód doktorski został wszczęty na posiedzeniu Rady Wydziału Finansów w dniu 20 stycznia 2015 roku. Promotor rozprawy: prof. UEK dr hab. Ryszard Szostak.

3) 20 lutego 2023 roku zostałam wyznaczona na promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Magdaleny Pelikan-Krupińskiej. Praca nt. *Podatki dochodowe w ujęciu aksjologicznym*. Promotorem doktoratu jest prof. dr hab. Janina Filek.

Istotnym wkładem w działalność dydaktyczną było moje uczestnictwo w tworzeniu nowych kierunków, planów studiów i programów nauczania. W styczniu 2017 roku partycypowałam w pracach nad utworzeniem nowego kierunku studiów Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego, byłam odpowiedzialna za przygotowanie efektów kształcenia. Kierunek został uruchomiony w roku akademickim 2017/2018. Natomiast w 2018 roku opracowałam efekty kształcenia dla studiów podyplomowych kierunek Rachunkowość i finanse dwu i trzysemestralne prowadzone przy Katedrze Finansów UEK (opracowane także na nowo jako efekty uczenia się w 2019 roku). Na przełomie roku 2018 i 2019 współtworzyłam (z dr Krystyną Czepielewską-Kałką) efekty uczenia się (wraz z przypisaniem ich do dyscyplin) dla I i II stopnia studiów kierunek Finanse i rachunkowość. W 2019 roku współpracowałam

(wraz z dr Alicją Kasperowicz-Stępień) z opracowaniu efektów uczenia się dla II stopnia studiów kierunku Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego (wraz z przypisaniem ich do dyscyplin), korektą programu studiów oraz przypisaniem przedmiotów do dyscyplin, przygotowaniem pytań na egzamin magisterski. W tym samym roku współuczestniczyłam (wraz z dr Katarzyną Mikołajczyk) w przypisaniu przedmiotów z planów studiów do dyscyplin - kierunku Finanse i rachunkowość studia I i II stopnia. W 2022 roku współpracowałam (wraz z dr Joanną Niżnik i dr. Krzysztofem Wąsowiczem) nad modyfikacją kierunku Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego – obecnie Finanse publiczne w cyfrowej gospodarce na studiach II stopnia, w tym przygotowanie programu studiów (zgodnie z wytycznymi zawartymi w załączniku do uchwały Senatu UEK z 25 kwietnia 2022 roku).

Mój wkład w działalność dydaktyczną obejmuj także przygotowanie podręcznika akademickiego. Byłam współautorką publikacji pt. *Funkcjonowanie sektora finansów publicznych w Polsce*, pod redakcją M. Kosek-Wojnar, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2017. Podręcznik jest przeznaczony głównie dla studentów kierunku Finanse i rachunkowość. Publikacja ma też wymiar praktyczny i może być źródłem informacji dla praktyków gospodarczych oraz pracowników administracji publicznej.

W ramach współpracy Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie z Podhalańskim Ośrodkiem Nauk Ekonomicznych (PONE) przygotowałam (wraz z dr Katarzyną Mikołajczyk) w 2018 roku autorskie materiały do zajęć dydaktycznych (sylabus i konspekt) z przedmiotu Finanse - wykłady i ćwiczenia audytoryjne dla studiów dualnych na kierunku Finanse i rachunkowość – profil praktyczny prowadzonych w PONE.

Mojej działalności dydaktycznej towarzyszyły sukcesy studentów, które są dla mnie znaczącym osiągnięciem. W ramach Europejskiego Kongresu Finansowego (European Financial Congress - EFC), funkcjonowała Akademia EFC przeznaczona dla studentów krajowych wyższych uczelni ekonomicznych (organizator Uniwersytet Gdański). W ramach Europejskiego Kongresu Finansowego (EFC) pt. „*Kapitał, podatki i międzynarodowa solidarność w XXI wieku*”, który odbył się w Sopocie 5-7 czerwca 2017 roku, do udziału w Akademii EFC zostały przeze mnie rekomendowane dwie studentki (I roku studiów magisterskich, i III roku studiów licencjackich, kierunek Finanse i rachunkowość). W kolejnym roku w ramach Europejskiego Kongresu Finansowego pt. *Na stulecie – o innowacyjną i bezpieczną przyszłość sektora finansowego*, (Sopot, 18-20 czerwca 2018 rok), do udziału w Akademii EFC zostali przeze mnie rekomendowani dwaj studenci (student II roku studiów magisterskich i absolwent kierunku Finanse i rachunkowość). Esej absolwenta Andrzeja Rygla

pt. *Polska w strefie euro - wstępować możliwie szybko czy czekać? Wnioski na podstawie analizy argumentów za i przeciw*, został wybrany i znalazł się w publikacji: *Co zmienilibyśmy w Polsce i w Europie? Eseje członków Akademii EFC*, European Financial Congress Akademia, Gdańsk 2018, s. 141-146. W IX edycji Europejskiego Kongresu Finansowego, nt. *Jak żyć w czasach niepewności?*, który odbył się w Sopocie w dniach 3-5 czerwca 2019 roku, rekomendowałam studentkę do uczestnictwa w Akademii EFC.

Mając także na uwadze znaczenie własnego rozwoju brałam udział w dwóch webinarach. Pierwszy, Ogólnopolski Webinar nt. *Procedury nadawania stopni i tytułów naukowych w świetle Ustawy 2.0*, który prowadził prof. dr hab. Grzegorz Węgrzyn, Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej (Organizator: Fundacji Science Watch Polska, 2 grudnia 2020 r. w trybie online). Drugi, XI Ogólnopolski Webinar pt. *Etykieta akademicka - garść uwag na bazie protokołu dyplomatycznego*, prowadzonego przez dr hab. Brygidę Kuźniak, prof. UJ. Także organizatorem tego webinarium była Fundacja Science Watch Polska. Webinar odbył się 8 września 2021 r. w trybie online.

5.2. Działalność organizacyjna

Aktywnie angażowałam się i nadal uczestniczę w pracach organizacyjnych prowadzonych w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych pełniłam m. in. funkcje:

- Project Manager, *Master Degree Programme in Finance and Banking* (II edition), Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Stockholm University, lata 1997-1999;
- Opiekuna studiów podyplomowych, kierunku: Rachunkowość i finanse, Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania Akademii Ekonomicznej w Krakowie (obecnie Krakowska Szkoła Biznesu UEK), lata 1999-2003.

Natomiast po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych zostałam powołana do następujących uczelnianych zespołów:

- Uczelniana Komisja Rekrutacyjna, członek (8 powołań) na:
 - rok akademicki 2010/2011,
 - rok akademicki 2011/2012,
 - rok akademicki 2012/2013,
 - rok akademicki 2013/2014,
 - rok akademicki 2014/2015,
 - rok akademicki 2015/2016,
 - semestr zimowy roku akademickiego 2016/2017,

- okres kadencji 2016-2020, od roku semestru letniego roku akademickiego 2016/2017.

- Komisja Senacka ds. Etyki Zawodowej na okres kadencji 2016-2020.

Powołanie na podstawie decyzji Senatu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie z dnia 26 września 2016 roku. Przewodniczący Komisji: prof. dr hab. Bogusława Gnela.

- Rektorski Zespół Ewaluacji Jakości Działalności Naukowe ds. III kryterium.

Powołanie na podstawie § 16 Statutu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz § 6 Zarządzania Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie nr R.0211.19.2021 z dnia 16.03.2021 r. w sprawie organizacji i zasad przygotowania danych oraz informacji na potrzeby ewaluacji jakości działalności naukowej 2017-2021 jako przedstawiciel dyscypliny ekonomia i finanse. Przewodniczący Zespołu: Prorektor ds. Nauki prof. dr hab. Paweł Lula. Okres marzec-grudzień 2021 roku.

Do najważniejszych osiągnięć zaliczam także pracę w poniższych organach kolegialnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie:

- Członek (z wyboru) Rady Wydziału Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, kadencja 2008-2012;
- Członek (z wyboru) Rady Wydziału Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, kadencja 2012-2016;
- Członek (z wyboru) Rady Wydziału Finansów i Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, kadencja 2016-2019.

Będąc członkiem Rad Wydziału kilkakrotnie powierzano mi obowiązki protokolanta podczas kolokwium habilitacyjnego (dr inż. Stanisław Szydło, dr Dariusz Fatuła, dr Christoph Sowada), czy obrony doktoratu (mgr Katarzyna Maj-Waśniowska, mgr Wioletta Bień, mgr Paweł Para).

W ramach działalności organizacyjnej aktywnie uczestniczyłam w pracach komisji (zespołów) powołanych w ramach Wydziału Finansów i Prawa, a potem Instytut Finansów UEK (tabela 6).

Tabela 6. Uczestnictwo w komisjach (zespołach) Wydziału Finansów i Prawa oraz Instytutu Finansów UEK

Okres	Praca w komisjach i zespołach
<i>Wydział Finansów i Prawa</i>	
2016-2019	Wydziałowa Komisja Programowo-Dydaktyczna ds. kierunku Finanse i rachunkowość (członek)*
2017-2019	Wydziałowa Komisja Programowo-Dydaktyczna ds. kierunku Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego (członek)**

2019	Zespół ds. Reformy Dydaktyki na Wydziale Finansów i Prawa (członek)
2019	Zespół ds. Studiów Podyplomowych (członek)
2019	Zespół ds. Uroczystego Wręczenia Dyplomów na Wydziale Finansów i Prawa (członek)
<i>Instytut Finansów</i>	
2020-2024	Zespół Programowo-Dydaktyczny ds. kierunku Finanse i rachunkowość (członek)
2020-2024	Zespół Programowo-Dydaktyczny ds. kierunku Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego; od 2022 roku Zespół Programowo-Dydaktyczny ds. kierunku Finanse publiczne w gospodarce cyfrowej (członek)
2022	Zespół ds. akredytacji Acquin (członek)***

Źródło: opracowanie własne.

* M. in. współpracowałam nad przygotowaniem dokumentów dla akredytowanego kierunku Finanse i rachunkowość studia I i II stopnia przez Polską Komisję Akredytacyjną, 2019 r.

** Dodatkowo pełniłam funkcję koordynatora kierunku Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego (wraz z dr Alicją Kasperowicz-Stępień).

*** Przygotowałam część V raportu samooceny dot. budowy programu studiów dla czterech akredytowanych kierunków w Instytucie Finansów (wraz z dr Piotrem Podsiadło).

Ponadto, uczestniczyłam w prezentacji specjalności Finanse i administracja publiczna na kierunku Finanse i rachunkowość I stopień studiów w dniu 12 marca 2018 roku na Wydziale Finansów i Prawa UEK (wraz z dr Alicją Kasperowicz-Stępień). Zaangażowana byłam także w promocję kierunku Zarządzanie finansami państwa i samorządu terytorialnego podczas Dni Otwartych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie 22 marca 2019 roku, i podczas Dnia Otwartego Online Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie 22 kwietnia 2021 roku (podczas dnia online przedstawiałam prezentację mojego autorstwa na temat kierunku zawierającego opinie studentów/absolwentów tego kierunku). Natomiast podczas spotkania online z studentami Instytut Finansów UEK w sprawie wyboru specjalności na kierunku Finanse i rachunkowość na studiach I i II stopnia, które odbyło się 23 marca 2023 roku odpowiedzialna byłam za prezentację specjalności I stopnia - Finanse i administracja publiczna (wraz dr Joanną Niżnik).

Poza wspomnianymi obszarami działalności organizacyjnej wysoko cenię sobie funkcje opiekuna:

Po pierwsze, studiów podyplomowych, którą pełniłam w latach 2011-2019. Studia były zorganizowane przez Katedrę Finansów UEK najpierw we współpracy z Polskim Towarzystwem Ekonomicznym Oddział Kraków (do 2014 roku), a następnie w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, kierunek Rachunkowość i finanse (dwusemestralne i trzyletnie). Warto zaznaczyć, że w zakresie obowiązków znajdowała się szeroko pojęta obsługa administracyjna studiów.

Po drugie, projektu ze strony macierzystej uczelni w związku z objęciem przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie patronatem XLII Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Krakowie w roku 2017. W ramach współpracy, dotychczas zorganizowałam wizytę (9 marca 2018 roku) uczniów tego liceum na uczelni (oprowadzanie po Kampusie UEK; spotkanie z pracownikami UEK; spotkanie z przedstawicielami studentów i Kół Naukowych; przygotowanie materiałów promocyjnych).

W latach 2015-2019 pełniłam także funkcje redaktora tematycznego (członka Komitetu Redakcyjnego) czasopisma „Psychologia Ekonomiczna”, wydawanego przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie (ISSN 2084-137X).

Istotnym obszarem mojej działalności organizacyjnej jest zaangażowanie w przygotowanie konferencji. Byłam członkiem następujących komitetów organizacyjnych:

- Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, nt. *20 lat przemian ustroju gospodarczego Polski. Dokonania – wyzwania*.

Konferencja odbyła się 26 stycznia 2010 roku w Krakowie, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. W ramach konferencji zaplanowane były wystąpienia m.in. prof. SGH dr. hab. Leszka Balcerowicza, prof. dr. hab. Tadeusza Kowalika i prof. dr. hab. Jerzego Osiatyńskiego. Była to jedna z najważniejszych konferencji naukowych wpisujących się w obchody 85-lecia powstania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

- Międzynarodowej Konferencji Naukowej, nt. *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*. Konferencja odbyła się w dniach 8-9 marca 2010 roku w Krakowie, Hotel Qubus.

Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Ministerstwo Finansów, Uniwersytet Paris 1 Panthéon-Sorbonne we współpracy z Association pour la Fondation Internationale de Finances Publiques (FONDAFIP) przy Groupement Européen de Recherches en Finances Publiques (GERFIP) przy wsparciu Revue Française de Finances Publiques (RFFP). W Konferencji uczestniczyli przedstawiciele środowiska naukowego i samorządowego z całej Polski, jak i przedstawiciele najważniejszych urzędów i organów, tj. Ministerstwo Finansów, Narodowy Bank Polski, Najwyższa Izba Kontroli, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Sprawiedliwości, Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie. Stronę francuską reprezentowali zarówno przedstawiciele środowiska naukowego jak i instytucji rządowych i samorządowych m.in. Ministerstwa Finansów, Banku Francji, Trybunału Obrachunkowego, Merostawa Sceaux. W ramach powierzonych mi zadań organizacyjnych przygotowałam m. in. sprawozdanie z konferencji (artykuł) do miesięcznika Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, pt. *Nowe*

zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu, „Kurier UEK”, nr 3 (35), 2010, s. 10-11. Pełny tekst jest dostępny na poniższej stronie:

https://issuu.com/uek_krakow/docs/kurier_uek_kwiecien_web.

- Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, pt. *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów - lekcja z kryzysu*. Konferencja odbyła się w dniach 19-21 października 2011 roku w Krynicy-Zdroju, Hotel Prezydent.

Konferencja była współorganizowana przez Katedrę Finansów i Katedrę Finansów Samorządowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. W konferencji uczestniczyli wybitni ekonomiści specjalizujący się w zakresie finansów publicznych, bankowości, rynków finansowych, finansów przedsiębiorstw, ubezpieczeń oraz rachunkowości.

- Międzynarodowej Konferencji Naukowej z okazji X – lecia Wydziału Finansów, pt. *Bezpieczny system finansowy - wnioski z kryzysu*. Wydarzenie miało miejsce w dniach 26-28 września 2012 roku w Rytrze.
- Konferencji Naukowej nt. *Samorząd terytorialny w dobie turbulentnych zmian otoczenia*, I edycja. Konferencja odbyła się 8 kwietnia 2022 roku w trybie online.

Jest to cykliczna konferencja, która była zorganizowana przez Katedrę Finansów Publicznych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie przy współpracy z Katedrą Finansów Uniwersytetu w Białymstoku, Katedrą Finansów Publicznych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Katedrą Finansów Zrównoważonych i Rynków Kapitałowych Uniwersytetu Szczecińskiego, Katedrą Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. I edycja konferencji wpisywała się w obchody Jubileuszu Pracy prof. dr hab. Marii Kosek-Wojnar. Od strony organizacyjnej konferencja była koordynowana przeze mnie (pełniłam funkcję przewodniczącej komitetu organizacyjnego).

- Konferencji Naukowej nt. *Samorząd terytorialny w dobie turbulentnych zmian otoczenia*, II edycja, która odbyła się hybrydowo 31 marca 2023 roku w Szczecinie.

Podczas tego wydarzenia rolę gospodarza pełniła Katedra Finansów Zrównoważonych i Rynków Kapitałowych Uniwersytetu Szczecińskiego.

Za osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne byłam kilkakrotnie nagradzana przez Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (pkt. 6).

5.3. Popularyzacja nauki i współpraca z otoczeniem gospodarczym

W całym okresie zatrudnienia w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie obok aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej starałam się także podejmować działalność popularyzującą naukę. W tym zakresie najistotniejsze poczynania to:

- Wykład mojego autorstwa nt. *Czy warto oszczędzać?*

Wykład dotyczący roli oszczędności w gospodarce, jak i zjawiska oszczędzania przez gospodarstwa domowe został wygłoszony dla uczniów V Liceum Ogólnokształcącego im. Augusta Witkowskiego w Krakowie w dniu 10 grudnia 2014 roku;

- Opublikowanie artykułu we współautorstwie nt. *Samorząd terytorialny w dobie epidemii*.

Artykuł został przygotowany na stronę internetową Europejskiego Kongresu Samorządowego w 2020 roku, współautorka dr Katarzyna Peter-Bombik (Instytut Spraw Publicznych, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jagielloński), <https://www.forum-ekonomiczne.pl/samorzad-terytorialny-w-dobie-epidemii/>

Zdobytą przeze mnie wiedzę teoretyczną, a także pozyskane umiejętności organizacyjne rozwijałam w praktyce poprzez współpracę z otoczeniem gospodarczym. Jak wspomniałam wcześniej (pkt. 4.1) przed uzyskaniem stopnia doktora nauk ekonomicznych w latach 1999-2000 prowadziłam badania nad implementacją budżetu zadaniowego w polskich gminach na mocy współpracy z LGPP (Program Partnerstwo dla Samorządu Terytorialnego) z siedzibą w Warszawie.

Natomiast po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych współpraca ta miała różne formy. Wyrazem tego jest:

- Uczestnictwo w dwóch grantach jako członek projektu badawczego (w formie doradczej):
 - Międzynarodowy Grant Badawczy Ministerstwa Gospodarki nt. *Perspektywy rozwoju przedsiębiorstw w Europie Środkowo-Wschodniej*. Kierownik projektu: dr Łukasz Furman, Uniwersytet Rzeszowski. Czas trwania grantu 02.03.2015-31.12.2015;
 - Grant badawczy Centrum Edukacji Zawodowej Resortu Finansów nt. *Wyzwania rozwojowe dla służb skarbowych w Polsce*. Kierownik projektu: prof. dr hab. Jerzy Sikorski, PWSZ im. Prof. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach. Projekt badawczy realizowany był w okresie 28.11.2015-30.06.2016.
- Uczestnictwo w tworzeniu (3 edycje) rankingu finansowego samorządu terytorialnego w ramach współpracy z Fundacją Instytut Studiów Wschodnich w Warszawie (wykaz publikacji zawiera tabela 7):

- współautorstwo projektu (badanie i publikacja): *Ranking finansowy samorządu terytorialnego w Polsce 2016*, przygotowywanego na IV Europejski Kongres Samorządów – *Samorząd strategią dla przyszłości*, Kraków 25-26 kwietnia 2018;
- współautorstwo projektu (badanie i publikacja): *Ranking finansowy samorządu terytorialnego w Polsce 2018*, przygotowywanego na V Europejski Kongres Samorządów – *Samorząd – razem dla przyszłości*, Kraków 8-9 kwietnia 2019;
- współautorstwo projektu (badanie i publikacja): *Ranking finansowy samorządu terytorialnego w Polsce 2019*, przygotowywanego na VI Europejski Kongres Samorządów – *Europa po pandemii: Jak odbudować lokalną gospodarkę?*, Mikołajki 6-7 grudnia 2020.

Tabela 7. Wykaz publikacji będących efektem współpracy z Fundacją Instytut Studiów Wschodnich

Rok wydania	Publikacja
2018	K. Jakóbik, J. Kot, K. Owsiak, K. Peter-Bombik, P. Sołtyk, K. Surówka, M. Winiarz, <i>Ranking finansowy samorządu terytorialnego w Polsce 2016</i> , IV Europejski Kongres Samorządów, Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, Warszawa.
2019	K. Jakóbik, K. Owsiak, K. Peter-Bombik, P. Sołtyk, K. Surówka, M. Winiarz, <i>Ranking finansowy samorządu terytorialnego w Polsce 2018</i> , V Europejski Kongres Samorządów, Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, Warszawa.
2020	A. Głębski, K. Jakóbik, K. Owsiak, K. Peter-Bombik, P. Sołtyk, K. Surówka, M. Winiarz, <i>Ranking finansowy samorządu terytorialnego w Polsce 2019</i> , VI Europejski Kongres Samorządów, Fundacja Instytut Studiów Wschodnich, Warszawa.

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki rankingu były prezentowane podczas Europejskiego Kongresu Samorządów (nagrody dla zwycięzców były wręczane na uroczystej gali), upowszechniane w mediach, rozsyłane do wszystkich jednostek objętych badaniem. Sprzyjało to percepcji rezultatów badawczych Zespołu przez jednostki samorządowe. Uczestniczyłam w prezentacji wyników rankingu podczas Europejskiego Kongresu Samorządów w Krakowie w 2018 i 2019 roku.

Szczególne znaczenia mają dla mnie wizyty studyjne, w ramach których mogłam nie tylko omówić moje problemy badawcze, ale też rozwijać aspekty praktyczne funkcjonowania samorządów terytorialnych w Polsce. Wizyty odbyłam w następujących instytucjach:

- Ministerstwo Finansów, Departament Finansów Samorządu Terytorialnego, czerwiec 2019 r.;
- Urząd m. st. Warszawy, czerwiec 2019 r.;
- Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie, marzec 2022 r.

Ponadto, istotne dla mnie było odbycie wizyty studyjnej w dniach 12-23 września 2022 roku w Wydziale Finansowym Starostwa Powiatowego w Limanowej, gdzie funkcjonują dwie sekcje ds. planowania budżetu i sprawozdawczości zbiorczej oraz rachunkowości budżetowej. Ten rodzaj współpracy z samorządem pozwolił mi na rozszerzenie wiedzy z zakresu finansów powiatów, umiejętności i kompetencji społecznych.

6. Nagrody i odznaczenia

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk ekonomicznych otrzymałam 14 nagród Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, w tym za osiągnięcia naukowe (7), organizacyjne (6) i dydaktyczne (1). Szczegółowy wykaz nagród znajduje się w poniższej tabeli 8.

Tabela 8. Nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną

Rok przyznania nagrody	Rodzaj nagrody
2008	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Indywidualna trzeciego stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2007 roku
2009	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Indywidualna trzeciego stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2008 roku
2010	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Indywidualna trzeciego stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2009 roku
2011	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Indywidualna drugiego stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2010 roku
2012	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Indywidualna drugiego stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowej w 2011 roku
2015	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie trzeciego stopnia za indywidualne osiągnięcia naukowe w 2014 roku
2018	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - drugiego stopnia za osiągnięcia dydaktyczne w 2017 roku
2018	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - trzeciego stopnia za indywidualne osiągnięcia organizacyjne w 2017 roku
2019	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - trzeciego stopnia za indywidualne osiągnięcia naukowe w 2018 roku
2019	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - drugiego stopnia za indywidualne osiągnięcia organizacyjne w 2018 roku
2019	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - drugiego stopnia za zespołowe osiągnięcia organizacyjne w 2018 roku
2020	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - drugiego stopnia za zespołowe osiągnięcia organizacyjne w 2019 roku
2022	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - pierwszego stopnia za zespołowe osiągnięcia organizacyjne w 2021 roku
2022	Nagroda Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie - trzeciego stopnia za indywidualne osiągnięcia organizacyjne w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne.

Oprócz wymienionych nagród przyznanych mi w dziedzinie naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej otrzymałam także:

- Medal Brązowy za Długoletnią Służbę - odznaczenia przyznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Pana Lecha Kaczyńskiego, 2008 r.
- Medal 90-lecia Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2015 r.
- Medal Srebrny za Długoletnią Służbę - odznaczenie postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Pana Andrzeja Dudy, 2019 r.
- Medal Komisji Edukacji Narodowej, 2021 r.

7. Plany naukowo-badawcze

Przyczyny wzrostu zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego leżą w głównej mierze w niewystarczającym poziomie dochodów przy rosnących potrzebach mieszkańców wynikających z zachodzących procesów cywilizacyjnych (np. starzenie się społeczeństw, wzrost koncentracji ludności). Decyzje o zaciąganiu długu mają nie tylko charakter ekonomiczny i społeczny, ale także polityczny. W literaturze przedmiotu opisywane i badane są liczne pozytywne i negatywne skutki zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego, jednak do tej pory nie podjęto próby uchwycenia wpływu zadłużenia gmin na zarówno rozwój lokalny, jak i - w okresie późniejszym - na dochody własne.

W konsekwencji istnienie wspomnianej luki badawczej skłoniło mnie do prac nad organizacją dalszych badań w zespole badawczym, w skład którego wchodziłoby przedstawiciele różnych ośrodków naukowych. Na dalszym etapie planowane jest wzięcie udziału w konkursie Narodowego Centrum Nauki w celu pozyskania środków na finansowanie projektu badawczego dotyczącego uchwycenia ewentualnej zależności między długiem gmin, ich rozwojem a ich dochodami własnymi.

Warto podkreślić, że dług publiczny, w tym samorządowy jest przedmiotem oceny przez różne podmioty, wśród których najważniejszym są mieszkańcy. W przypadku długu publicznego (długu państwa) dla przeciętnego obywatela dług ten może być postrzegany jako wielkość abstrakcyjna nie związana z dobrami publicznymi. Inna jest percepcja długu na poziomie lokalnym (samorządowym), gdzie łatwiej jest dostrzec efekty prowadzonej polityki zadłużeniowej służącej rozwojowi. Mając na uwadze wysokie zadłużenie 66 miast na prawach powiatu w latach 2010-2022 (23,4 mld zł w 2010 roku; 45,6 mld zł w 2020 roku), a także dostrzegając interdyscyplinarny charakter zjawisk ekonomicznych interesujący wydał się problem percepcji długu przez mieszkańców tych miast. Efektem tego jest przygotowanie artykułu (we współautorstwie z dr hab. Anną Wildowicz-Szumarską, Uniwersytet w

Białymstoku), pod roboczym tytułem: *Postrzeganie długu przez mieszkańców miast na prawach powiatu*. W badaniu przyjęto główne założenie, że postrzeganie długu jest pochodną iluzji fiskalnej. Jako metodę w badaniach zastosowano analizę czynnikową do wyodrębnienia aspektów kształtujących zjawisko percepcji długu (wybór 13 zmiennych)²⁶. Wyniki badań zostały zaprezentowane na Konferencji Naukowej nt. *Finanse samorządu terytorialnego w warunkach kryzysowych*, która odbyła się w dniach 20-21 czerwca 2023 roku w Lublinie (UMCS). Artykuł zostanie złożony w październiku 2023 roku do czasopisma „International Journal of Management and Economics” (SGH, 100 pkt. MEiN; IF 0,8). Badania te są pierwszym etapem, w kolejnym przeprowadzony zostanie eksperyment wśród wybranej grupy mieszkańców oceniający percepcję długu z punktu widzenia cyklu wyborczego (wybory samorządowe).

Gwałtowne przeobrażenia technologiczne, społeczne i gospodarcze wymuszają również redefinicję funkcji finansów publicznych, a co za tym idzie redefinicję roli samorządu terytorialnego. Dostrzegając te zachodzące zjawiska na bazie prowadzonych studiów literaturowych oraz przeprowadzonych badań powstała koncepcja (plan) publikacji (monografii) dotyczącej alokacyjnej funkcji finansów samorządowych.

Współcześnie zarówno w teorii, jak i praktyce poruszany jest problem zmian klimatycznych. Zważywszy, że zmiany klimatyczne stanowią poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzkości i całych ekosystemów, a także stanowią wyzwanie zarówno dla obecnych, jak i przyszłych pokoleń podjęłam badania (we współautorstwie z dr hab. Anną Wildowicz-Szumarską, Uniwersytet w Białymstoku) dotyczące wyjaśnienia związku pomiędzy zmianami klimatycznymi, nierównościami dochodowymi a ubóstwem energetycznym. Zastosowana analiza panelowa miała na celu oszacowanie wpływu zmian klimatycznych na nierówności dochodowe w latach 1995-2020. W badaniu uwzględniono: 42 kraje wysoko rozwinięte i 68 krajów rozwijających się. Za zmienną zależną przyjęto wskaźnik S80/S20 z bazy World Income Inequality Database (WIID), a głównymi zmiennymi objaśniającymi – będącymi przedmiotem zainteresowania – są podatność na zmianę klimatu i odporność, mierzone za pomocą wskaźników Notre Dame Global Adaptation Initiative (ND-GAIN) na poziomie globalnym. Indeksy złożone składają się z 45 wskaźników, z których 36 zmiennych odnosi się odpowiednio do oceny podatności i 9 zmiennych do oceny odporności. Wyniki badań były prezentowane na Konferencji Naukowej nt. *Samorząd terytorialny w dobie turbulentnych*

²⁶ Do wyodrębnienia czynników zastosowano metodę głównych składowych dla zmiennych niemierzalnych (*Principal Component Analysis* - PCA). Wyodrębnione czynniki były rotowane metodą Varimax, która minimalizuje związki pomiędzy wyodrębnianymi czynnikami ortogonalnymi.

zmian otoczenia, II edycja, która odbyła się hybrydowo 31 marca 2023 roku w Szczecinie. Efektem tych prac jest artykuł pt. *Impact of Climate Change on Income Inequality. Implications for rich and poor economies*, który został złożony do czasopisma „Economics and Environment” (100 pkt. MEiN).

Literatura

Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Pionowy podział władzy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

Kluza K., *Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego w Polsce. Trendy historyczne, narzędzia do analizy zdolności spłaty zadłużenia oraz postulaty zmian systemowych*, Texter, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa 2019.

Kosikowski C., *Naprawa finansów publicznych w Polsce (Przyczyny, metodologia, kierunki i propozycje)*, Temida 2, Białystok 2011.

Para P., *Redystrybucyjne skutki wprowadzenia podatku od nieruchomości ad valorem*, Poltext, Warszawa 2020.

Patrzalek L., Poniatowicz M., Guziejewska B., Kańduła S., *Od rozwoju do erozji finansów samorządu terytorialnego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2022.

Poniatowicz M., *Aktualne problemy i wyzwania finansów samorządu terytorialnego w Polsce* [w:] *Potrzeba zmian w samorządzie terytorialnym*, red. nauk. C. Trutkowski, J. Podgórska-Rykała, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2023.

Skica T., *Wpływ polityki gmin na rozwój lokalny*, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Rzeszów-Warszawa 2020.

Sołtyk P., *Finanse samorządowe. Teoria i praktyka*, Wydanie 2, Difin, Warszawa 2020.

Stanowisko Związku Miast Polskich w sprawie skutków finansowych „Polskiego Ładu” dla miast i pozostałych JST, Związek Miast Polskich, <https://www.miasta.pl/aktualnosci/stanowisko-zarzadu-zmp-w-sprawie-skutkow-finansowych-polskiego-ladu> [10.03.2022].

Swianiewicz P., *Mechanizm wyrównawczy dochodów JST w Polsce*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego, Warszawa 2021.

System finansowy w Polsce, red. nauk. B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak, Wydawnictwo Naukowe PWN, Wyd. drugie zmienione, Warszawa 2008.

Szołno-Koguc J., *Przyczyny oraz możliwości zadłużania się jednostki samorządu terytorialnego*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio H, Oeconomia, vol. XLVII, nr 1 (2013).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz. U. 2009 nr 157 poz. 1240 z późn. zm.

Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego. Wyzwania w obliczu nowej perspektywy finansowej UE, pod red. P. Walczaka, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2014.

Spis tabel

Tabela 1. Zestawienie dorobku naukowego.....	25
--	----

Tabela 2. Informacja o liczbie punktów.....	26
Tabela 3. Cytowania – statystyki szczegółowe z poszczególnych źródeł.....	26
Tabela 4. Obszary prowadzonych badań.....	27
Tabela 5. Wykaz sporządzonych recenzji.....	46
Tabela 6. Uczestnictwo w komisjach (zespołach) Wydziału Finansów i Prawa oraz Instytutu Finansów UEK.....	53
Tabela 7. Wykaz publikacji będących efektem współpracy z Fundacją Instytut Studiów Wschodnich.....	58
Tabela 8. Nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną	59

